

WIADOMOŚCI DIECEZJALNE SIEDLECKIE

ORGAN URZĘDOWY KURII DIECEZJALNEJ

Rok LXXXII

Listopad 2013

Nr 11

ADRES REDAKCJI i ADMINISTRACJI

KURIA DIECEZJALNA - 08-100 SIEDLCE - PIŁSUDSKIEGO 62

TEL. 25 640-70-56; FAX 25 644-87-44

WYDAWNICTWO DIECEZJI SIEDLECKIEJ "UNITAS"

08-110 SIEDLCE - SZKOLNA 22, TEL. 25 632-27-66

WIADOMOŚCI DIECEZJALNE SIEDLECKIE

ORGAN URZĘDOWY KURII DIECEZJALNEJ

Rok LXXXII

Listopad 2013

Nr 11

STOLICA APOSTOLSKA

DOKUMENT PRZYGOTOWAWCZY SYNODU BISKUPÓW 2014 WRAZ Z KWESTIONARIUSZEM

„Wyzwania duszpasterskie związane z rodziną w kontekście ewangelizacji”

Dokument przygotowawczy

I. Synod: rodzina i ewangelizacja

Misja głoszenia Ewangelii wszelkiemu stworzeniu została powierzona uczniom bezpośrednio przez Pana a Kościół niesie ją w dziejach. W przeżywanych przez nas czasach oczywisty kryzys społeczny i duchowy staje się wyzwaniem duszpasterskim, który domaga się odpowiedzi misji ewangelizacyjnej Kościoła na rzecz rodziny, życiodajnej komórki społeczeństwa i wspólnoty kościelnej.

W tym kontekście proponowanie Ewangelii o rodzinie okazuje się wyjątkowo pilne i konieczne. Znaczenie tej kwestii wynika z faktu, że Ojciec Święty postanowił, iż praca Synodu Biskupów odbywać się będzie w dwóch etapach: pierwszy - Nadzwyczajne Zgromadzenie Ogólne w 2014 r., które ma służyć rozpoznaniu aktualnego stanu rzeczy oraz zebraniu świadectw i propozycji biskupów, by głosić i wiarygodnie żyć Ewangelią dla rodziny; a drugi - Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne w 2015 r., aby spróbować sformułować wytyczne robocze duszpasterstwa osoby ludzkiej i rodziny.

Obecnie pojawiły się kwestie, jeszcze do niedawna nieznane, od upowszechnionej praktyki wspólnego zamieszkiwania, która nie prowadzi do małżeństwa, a niekiedy nawet wyklucza jego ideę, aż do związków osób tej samej płci, którym nierzadko umożliwiana jest adopcja dzieci.

Wśród wielu nowych sytuacji wymagających uwagi i pracy duszpasterskiej Kościoła wystarczy przypomnieć: małżeństwa mieszane lub międzyreligijne; rodzinę niepełną, bez jednego z rodziców; poligamię; małżeństwa aranżowane z wynikającym stąd problemem posagu, niekiedy rozumiane go jako cena nabycia kobiety; system kastowy; kulturę braku zaangażowania i założenia, że więź małżeńska może obowiązywać jedynie przez jakiś czas; formy feminizmu wrogie Kościołowi; migracja i przeformułowanie samej idei rodziny; pluralizm relatywistyczny w koncepcji małżeństwa; wpływ mediów na kulturę ludową w jej rozumieniu małżeństwa i życia rodzinnego; tkwiące u podstaw pewnych propozycji legislacyjnych tendencje myślowe dewaluujące trwałość i wierność przymierza małżeńskiego; narastanie praktyki matek zastępczych („macica do wynajęcia”); nowe interpretacje praw człowieka.

Nade wszystko jednak ściśle w obrębie Kościoła osłabienie lub zaniechanie wiary w sakramentalną naturę małżeństwa i uzdrawiającą moc sakramentu pokuty.

Z tego wszystkiego wynika, jak bardzo pilne jest zwrócenie uwagi episkopatu całego świata „cum et sub Petro” (z Piotrem i pod jego kierownictwem) na te wyzwania. Na przykład, jeśli pomyślimy jedynie o fakcie, że w obecnej sytuacji wiele dzieci i młodzieży, urodzonych w małżeństwach nieregularnych, nigdy nie widziało swoich rodziców przyjmujących sakramenty, to rozumiemy, jak pilne są wyzwania stojące przed ewangelizacją, wynikające z obecnej sytuacji, którą można dostrzec w niemal każdej części „globalnej wioski”.

Tej rzeczywistości odpowiada w sposób wyjątkowy szeroka akceptacja nauczania o Bożym miłosierdziu i troska o osoby cierpiące na obrzeżach geograficznych i egzystencjalnych: wynikające stąd oczekiwania w sprawie decyzji duszpasterskich dotyczących rodziny są bardzo szerokie. Refleksja Synodu Biskupów w tych sprawach jest więc bardzo potrzebna i pilna, a także konieczna, jako wyraz miłości pasterzy wobec powierzonych im osób i całej rodziny ludzkiej.

II - Kościół i Ewangelia o rodzinie

Dobra Nowina o miłości Boga powinna być głoszona osobom żyjącym tym fundamentalnym osobistym ludzkim doświadczeniem małżeństwa i wspólnoty otwartej na dar dzieci jaką jest wspólnota rodzinna. Nauka wiary na temat małżeństwa powinna być przedstawiana w sposób komunikatywny i skuteczny, aby mogła dotrzeć do serc i przemienić je zgodnie z wolą Boga, objawioną w Jezusie Chrystusie.

W obecnym dokumencie cytowanie źródeł biblijnych o małżeństwie i rodzinie ogranicza się jedynie do najbardziej istotnych. To samo dotyczy dokumentów Magisterium, które obejmują jedynie te o charakterze uniwersalnym, włączając w to niektóre teksty Papieskiej Rady ds. Rodziny. Biskupi uczestniczący w synodzie będą mogli zacytować dokumenty wypracowane przez ich własne konferencje episkopatów.

W każdym czasie i w najróżniejszych kulturach nigdy nie brakowało ani jasnego nauczania pasterzy, ani też konkretnego świadectwa wierzących, mężczyzn i kobiet, którzy w bardzo różnych okolicznościach żyli Ewangelią o rodzinie, jako niezrównanym darem dla ich życia i ich dzieci. Zaanżażowanie na rzecz przyszłego Synodu Nadzwyczajnego jest pobudzane i wspierane pragnieniem przekazywania tego orędzia wszystkim, z większym naciskiem, mając nadzieję, że „skarb Objawienia powierzony Kościołowi coraz bardziej napęlnia ludzkie serca” (DV 26).

Plan Boga Stwórcy i Odkupiciela

Piękno orędzia biblijnego o rodzinie ma swoje korzenie w stworzeniu mężczyzny i kobiety, uczynionych obydwój na Boży obraz i podobieństwo (por. Rdz 1,24-31; 2, 4b -25). Związani nierozzerwalną więzią sakramentalną małżonkowie żyją pięknem miłości, ojcostwa, macierzyństwa i najwyższej godności uczestnictwa w ten sposób w Bożym dziele stwórczym.

W darze owocu ich związku podejmują odpowiedzialność za rozwój i wychowanie innych osób dla przyszłości rodzaju ludzkiego. Przez prokreację mężczyzna i kobieta wypełniają w wierze powołanie, by być współpracownikami Boga w trosce o stworzenie i rozwój rodziny ludzkiej.

Błogosławiony Jan Paweł II skomentował ten aspekt w „Familiaris consortio”: „Bóg stworzył człowieka na swój obraz i podobieństwo (por. Rdz 1,26); powołując go do istnienia z miłości, powołał go jednocześnie do miłości. Bóg jest miłością (1 J 4,8) i w samym sobie przeżywa tajemnicę

osobowej komunii miłości. Stwarzając człowieka na swój obraz i nieustannie podtrzymując go w istnieniu, Bóg wpisuje w człowieczeństwo mężczyzny i kobiety powołanie, a więc zdolność i odpowiedzialność za miłość i wspólnotę (por. „Gaudium et spes“, 12). Miłość jest zatem podstawowym i wrodzonym powołaniem każdej istoty ludzkiej” (FC,11).

Ten plan Boga Stwórcy, zakłócony grzechem pierworodnym (por. Rdz 3, 1-24), przejawiał się w historii poprzez dzieje narodu wybranego aż do pełni czasów, kiedy wraz z wcieleniem Syn Boży nie tylko potwierdził Bożą wolę zbawienia, ale wraz z odkupieniem dał łaskę posłuszeństwa względem tej woli. Syn Boży, Słowo, które stało się ciałem (por. J 1,14) w łonie Dziewiczej Matki, żył i wzrastał w rodzinie z Nazaretu i uczestniczył w weselu w Kanie, którego świętowanie ubogacił pierwszym ze swoich „znaków” (por. J 2,1-11). Z radością przyjął On rodzinną gościnność swoich pierwszych uczniów (por. Mk 1,29-31; 2,13-17) i pocieszał pogrążoną w smutku rodzinę swoich przyjaciół w Betanii (por. Łk 10, 38-42; J 11, 1-44).

Jezus Chrystus przywrócił piękno małżeństwa, proponując na nowo harmonijny plan Boga, porzucony z powodu zatwardziałości serca ludzkiego, nawet w obrębie tradycji ludu Izraela (por. Mt 5,31-32; 19, 3-12; Mk 10,1-12; Łk 16,18). Wracając do źródła Jezus nauczał o jedności i wierności małżonków, odrzucając oddalenie współmałżonki i cudzołóstwo.

Właśnie poprzez niezwykle piękno ludzkiej miłości - już wzniosłe świętowanej w Pieśni nad Pieśniami i więzi małżeńskiej, jakiej domagali się i której bronili prorocy, jak Ozeasz (por. Oz 1,2 - 3,3) i Malachiasz (por. Ml 2,13-16) - Jezus podkreślił pierwotną godność miłości kobiety i mężczyzny.

Nauczanie Kościoła na temat rodziny

Także w pierwotnej wspólnocie chrześcijańskiej rodzina jawiła się jako „Kościół domowy” (por. KKK, 1655): W tak zwanych „kodeksach rodzinnych” listów apostoelskich Nowego Testamentu wielka rodzina świata starożytnego jest określana jako miejsce głębokiej solidarności między żonami a mężami, między rodzicami a dziećmi i między bogatymi a ubogimi (por. Ef 5,21- 6,9; Kol 3,18-4,1; 1 Tm 2,8-15; Tt 2,1-10; 1 P 2,13- 3,7; ponadto por. Flm). Zwłaszcza List do Efezjan dostrzegał w miłości małżeńskiej między mężczyzną a kobietą „wielką tajemnicę”, uobecniającą w świecie miłość Chrystusa i Kościoła (por. Ef 5, 31-32).

Na przestrzeni wieków, zwłaszcza w epoce nowożytnej aż do naszych dni, Kościół nie pomijał swego stałego i rozwijającego się nauczania o rodzinie i o małżeństwie, które tkwi u jej podstaw. Jedno z najwznioślejszych wyrażen zaproponował Sobór Powszechny Watykański II w Konstytucji duszpasterskiej „*Gaudium et spes*”; podejmując niektóre z najpilniejszych problemów poświęcił cały rozdział promocji godności małżeństwa i rodziny, jak to ukazuje opis jej wartości dla tworzenia społeczeństwa: „Rodzina, w której różne pokolenia stykają się i pomagają nawzajem w osiągnięciu pełniejszej mądrości i harmonijnym łączeniu praw osobowych z innymi potrzebami życia społecznego, stanowi fundament społeczeństwa” (GS, 52). Szczególnie intensywny jest apel o duchowość chrystocentryczną dla wierzących małżonków: „Samych wreszcie małżonków, stworzonych na obraz Boga żywego i znajdujących się w prawdziwej relacji osobowej, niech jednoczy to samo uczucie, podobna myśl i wzajemne uświęcanie się, aby poszedłszy śladem Chrystusa, Źródła życia, w radościach i ofiarach swego powołania dzięki wiernej miłości stawali się świadkami tego misterium miłości, które Pan objawił światu przez swoją śmierć i zmartwychwstanie” (GS 52).

Także Następcy Piotra, po Soborze Watykańskim II ubogacili swoim Magisterium naukę o małżeństwie i rodzinie, w szczególności Paweł VI swoją encykliką „*Humanae vitae*”, dającą specyficzne nauczanie odnośnie do zasad i praktyki. Papież Jan Paweł II w adhortacji apostołskiej „*Familiaris consortio*” zechciał podkreślić propozycję Bożego placu odnośnie do pierwotnej prawdy miłości oblubieńczej i rodziny: „Jedynym «miejscem» umożliwiającym takie oddanie w całej swej prawdzie jest małżeństwo, czyli przymierze miłości małżeńskiej lub świadomy i wolny wybór, poprzez który mężczyzna i kobieta przyjmują wewnętrzną wspólnotę życia i miłości, zamierzoną przez samego Boga (por. „*Gaudium et spes*”, 48), która jedynie w tym świetle objawia swoje prawdziwe znaczenie. Instytucja małżeństwa nie jest wynikiem jakiegś niesłusznej ingerencji społeczeństwa czy władzy ani zewnętrznym narzuceniem jakiegś formy, ale stanowi wewnętrzny wymóg przymierza miłości małżeńskiej, które potwierdza się publicznie jako jedyne i wyłączne, dla dochowania w ten sposób pełnej wierności wobec zamysłu Boga Stwórcy. Wierność ta, daleka od krępowania wolności osoby, zabezpiecza ją od wszelkiego subiektywizmu i relatywizmu i daje jej uczestnictwo w stwórczej Mądrości” (FC 11).

Katechizm Kościoła Katolickiego zbiera te fundamentalne prawdy: „Przymierze małżeńskie, przez które mężczyzna i kobieta stanowią między sobą wewnętrzną wspólnotę życia i miłości, powstało z woli Stwórcy, który wyposażył je we własne prawa. Z natury jest ono nastawione na dobro współmałżonków, a także na zrodzenie i wychowanie potomstwa. Małżeństwo ochrzczonych zostało podniesione przez Chrystusa Pana do godności sakramentu” (Por. Sobór Watykański II, konst. „Gaudium et spes“, 48; KPK, kan. 1055, § 1).

Nauka wyłożona w Katechizmie dotyczy zarówno zasad teologicznych, jak i postępowania moralnego, traktowanych pod dwoma odrębnymi tytułami: „Sakrament małżeństwa” (numery 1601-1658) oraz „Szóste przykazanie” (numery 2331-2391). Uważna lektura tej części Katechizmu zapewnia zaktualizowane zrozumienie nauki wiary, wspierającej działanie Kościoła w obliczu wyzwań współczesności. Jego duszpasterstwo znajduje inspirację w prawdzie małżeństwa postrzeganego w planie Boga, który stworzył mężczyznę i kobietę, a w pełni czasów objawił w Jezusie również pełnię miłości oblubieńczej, wyniesionej do godności sakramentu. Małżeństwo chrześcijańskie, budowane na zgodzie, obdarzone jest także swymi skutkami, jakimi są dobra i zadania małżonków. Nie jest jednak wolne od skutków grzechu (por. Rdz 3, 1-24), które mogą spowodować głębokie rany, a nawet obrażę względem godności sakramentu.

Niedawna encyklika Papieża Franciszka, „Lumen fidei”, mówi o rodzinie w jej powiązaniu z wiarą, ukazującą „jak trwałe mogą być więzi między ludźmi, gdy Bóg jest obecny pośród nich” (LF, 50). „Pierwszym środowiskiem, w którym wiara oświeca miasto ludzi, jest rodzina. Mam na myśli zwłaszcza trwałą więź małżonków i kobiety w małżeństwie. Powstaje on z ich miłości, będącej znakiem i obecnością miłości Bożej, z uznania i akceptacji dobra odmienności seksualnej, dzięki czemu małżonkowie mogą stać się jednym ciałem (por. Rdz 2,24) i są zdolni zrodzić nowe życie, co jest przejawem dobroci Stwórcy, Jego mądrości i Jego planu miłości. Opierając się na tej miłości, mężczyzna i kobieta mogą przyrzec sobie wzajemną miłość gestem angażującym całe życie i przypominającym bardzo wiele cech wiary. Przyrzeczenie miłości na zawsze staje się możliwe, gdy odkrywamy większy od naszych projektów plan, który nas wspiera i pozwala nam ofiarować ukochanej osobie całą przyszłość” (LF 52). „Wiara nie jest ucieczką dla ludzi mało odważnych, lecz poszerzeniem przestrzeni życia.

Pozwala ona odkryć wielkie wezwanie, powołanie do miłości, i daje pewność, że ta miłość jest godna zaufania, że warto się jej powierzyć, ponieważ jej fundamentem jest wierność Boga, mocniejsza od wszystkich naszych słabości” (LF, 53).

III - Kwestionariusz

Następujące pytania pozwolą Kościołom partykularnym aktywnie uczestniczyć w przygotowaniach do Nadzwyczajnego Synodu, którego celem jest głoszenie Ewangelii pośród dzisiejszych wyzwań duszpasterskich dotyczących rodziny.

1. Nauka o Rodzinie na podstawie Pisma Świętego i Magisterium Kościoła

a) Jaka jest rzeczywista znajomość nauczania Kościoła Katolickiego na temat wartości rodziny zawartej w Biblii, *Gaudium et spes*, *Familiaris Consortio* i innych dokumentach Magisterium posoborowego? Jak formowani są nasi wierni do życia rodzinnego według nauczania Kościoła?

b) W sytuacji, gdy nauczanie Kościoła jest znane, czy jest ono w pełni akceptowane? Czy są trudności z wprowadzeniem go w życie? Jeśli tak, to jakie?

c) Jak nauczanie Kościoła jest rozpowszechnione w programach duszpasterskich na poziomie krajowym, diecezjalnym i parafialnym? Jaka jest katecheza o rodzinie?

d) W jakim stopniu - w szczególności w jakich aspektach - nauczanie to jest rzeczywiście znane, zaakceptowane, odrzucone i/lub krytykowane w środowiskach pozakościelnych? Jakie są czynniki kulturowe, które utrudniają pełne przyjęcie nauczania Kościoła o rodzinie?

2. Małżeństwo według prawa naturalnego

a) Jakie miejsce zajmuje idea prawa naturalnego w społeczeństwie: w instytucjach, edukacji, środowiskach akademickich i ogólnie wśród ludzi? Jakie koncepcje antropologiczne leżą u podstaw dyskusji o naturalnej podstawie rodziny?

b) Czy koncepcja prawa naturalnego związku mężczyzny i kobiety jest powszechnie przyjęta przez ogół ochrzczonych?

c) W jaki sposób teoria i praktyka związku mężczyzny i kobiety opartego na prawie naturalnym jest kwestionowana w tworzeniu rodziny? Jak ta kwestia jest przedstawiana i rozwijana w instytucjach cywilnych i kościelnych?

d) W jaki sposób w duszpasterstwie postępować, gdy niepraktykujący katolicy lub zadeklarowani niewierzący proszą o zawarcie małżeństwa?

3. Duszpasterstwo rodzin w kontekście ewangelizacji

a) Jakie doświadczenia pojawiły się w ostatnich dziesięcioleciach w sprawie przygotowania do małżeństwa? Jakie działania są podejmowane w celu pobudzenia ewangelizacyjnego zadania małżonków i rodziny? Jak można promować świadomość rodziny jako „Kościoła domowego”?

b) Czy udało się przedłożyć propozycje sposobu modlitwy w rodzinie, aby te mogły oprzeć się złożoności współczesnego życia i kultury?

c) W jaki sposób, w dobie kryzysu pokoleniowego, rodziny chrześcijańskie są w stanie wypełnić swoje powołanie w przekazywaniu wiary?

d) W jaki sposób Kościoły lokalne i ruchy duchowości rodzinnej są w stanie stworzyć sposoby działania, które mogą stać się przykładem do naśladowania?

e) Jaki specyficzny wkład w rozprzestrzenianiu wiarygodnej i całościowej idei małżeństwa i rodziny chrześcijańskiej mogą mieć współczesne małżeństwa i rodziny?

f) Jaką opiekę duszpasterską zapewnia Kościół w wspieraniu par tworzących się oraz par znajdujących się w sytuacjach kryzysowych?

4. Duszpasterstwo w niektórych trudnych sytuacjach małżeńskich

a) Czy konkubinaty *ad experimentum* jest ważną sprawą duszpasterską w realiach Kościoła lokalnego? Jaki w przybliżeniu procent wiernych żyje bez ślubu?

b) Czy istnieją związki, które nie są sformalizowane ani religijnie ani cywilnie? Czy istnieją wiarygodne dane statystyczne na ten temat?

c) Czy pary żyjące w separacji oraz ludzie rozwiedzeni, którzy wstąpili w ponowny związek małżeński są ważną sprawą duszpasterską lokalnego Kościoła? Czy można w przybliżeniu podać ich procent? W jaki sposób radzą sobie z tą sytuacją odpowiednie programy duszpasterskie?

d) W jaki sposób ochrzczeni przeżywają ich „nieregularne”, wyżej wymienione, sytuacje? Są świadomi nieuregulowanego statusu? Czy jest im to po prostu obojętne? Czy czują się marginalizowani lub cierpią z powodu niemożności otrzymania sakramentów?

e) Jakie wymagania stawiają rozwiedzeni żyjący w nowych związkach Kościołowi w kwestii sakramentów Eucharystii i Spowiedzi? Ile osób spośród znajdujących się w powyższej sytuacji prosi o te sakramenty?

f) Czy uproszczenie kanonicznej praktyki w rozpoznawaniu nieważności związku małżeńskiego może wnieść realny pozytywny wkład w rozwiązywanie problemów osób w powyższych sytuacjach? Jeśli tak, to w jakiej formie?

g) Czy istnieje duszpasterstwo dla ludzi w powyższych sytuacjach? Jak jest realizowana ta posługa duszpasterska? Czy istnieją w tym względzie programy na szczeblu krajowym i diecezjalnym? W jaki sposób miłosierdzie Boże głoszone jest wśród par w separacji i osób rozwiedzionych żyjących w nowych związkach i jak w praktyce Kościół wspiera ich na drodze wiary?

5. Związek osób tej samej płci

a) Czy istnieje w Twoim kraju prawo cywilne uznające związki osób tej samej płci i czy są one zrównane w jakiś sposób z małżeństwem?

b) Jaki jest stosunek Kościołów partykularnych i lokalnych zarówno wobec państwa jako promotora cywilnych związków między osobami tej samej płci, jak i wobec osób zaangażowanych w tego typu związki?

c) Jaki rodzaj duszpasterskiej uwagi można ofiarować ludziom, którzy zdecydowali się żyć w tego typu związkach?

d) Jak duszpastersko zachować się w przypadku związków osób tej samej płci, które adoptowały dzieci, w kwestii przekazywania wiary?

6. Wychowanie dzieci w nieregularnych sytuacjach małżeńskich

a) Jakie są szacunkowe proporcje dzieci i młodzieży ze związków nieuregulowanych w stosunku do tych, które urodziły się i wychowują w rodzinach o uregulowanym statusie?

b) Z jaką postawą rodzice zwracają się do Kościoła? O co pytają? Czy proszą o sakramenty, czy chcą tylko katechezy i ogólnego nauczania religii?

c) W jaki sposób Kościoły partykularne próbują sprostać potrzebom rodziców zapewnienia dzieciom edukacji chrześcijańskiej?

d) Jaka jest praktyka sakramentalna w takich przypadkach: przygotowanie, udzielanie sakramentu oraz towarzyszenie w sakramencie?

7. Otwartość małżonków na życie

a) Jaką wiedzę mają chrześcijanie na temat odpowiedzialnego rodzicielstwa w świetle nauki *Humanae vitae*? Czy są świadomi tego, jak moralnie ocenić różne metody planowania rodziny? Co należałoby zgłębić, by zaproponować w tej materii w kontekście pracy duszpasterskiej?

b) Czy ta nauka moralna jest akceptowana? Jakie aspekty stwarzają największe trudności dla większości par akceptujących tę naukę?

c) Jakie metody naturalne są promowane przez Kościoły partykularne, aby pomóc małżonkom w praktykowaniu nauczania *Humanae vitae*?

d) Jakie jest doświadczenie związane z tą dziedziną w praktykowaniu sakramentu pokuty i uczestnictwa w Eucharystii?

e) Jakie różnice są widoczne w tym zakresie między nauczaniem Kościoła i edukacją świecką?

f) W jaki sposób można promować większą otwartość na rodzenie dzieci? Jak można promować wzrost urodzeń?

8. Relacja między rodziną a osobą

a) Jezus Chrystus objawia tajemnicę i powołanie człowieka. Czy rodzina może być miejscem uprzywilejowanym do urzeczywistnienia tej prawdy?

b) Jakie krytyczne sytuacje w rodzinie mogą w dzisiejszych czasach utrudniać spotkanie człowieka z Chrystusem?

c) W jakim stopniu kryzysy wiary doświadczane przez ludzi mogą mieć wpływ na życie rodzinne?

9. Inne wyzwania i propozycje

Jakie inne wyzwania lub propozycje dotyczące powyższych tematów uważasz za pilne i przydatne do rozważenia?

Tłum. o. Stanisław Tasiemski (KAI), ks. Adam Sycz (SKEP)

Sekretariat Synodu Biskupów,
dokument ogłoszony dnia 5 listopada 2013 r.

Spotkania i konsultacje ws. ankiety leżą w gestii biskupa diecezjalnego.

**KONDOLENCJE OJCA ŚWIĘTEGO
PO ŚMIERCI MARIANNY POPIEŁUSZKO
(TELEGRAM Z NUNCJATURY APOSTOLSKIEJ)**

Ekscelencjo,

Ojciec Święty Franciszek, poinformowany o śmierci Pani Marianny Popiełuszko, łączy się duchowo z tymi, którzy połączeni we wspólnej modlitwie dziękują Bogu za Jej piękne i długie życie, oddane Bogu, Kościołowi i Rodzinie.

Świętość ludzi rodzi się przez cierpliwe podejmowanie codziennych trudów. Śp. Marianna podjęła ten trud, wychowując dzieci i otaczając matczyną opieką swoją rodzinę. Opatrzność Boża sprawiła, że owoc Jej macierzyństwa, błogosławiony syn Jerzy, dostąpił chwały ołtarzy przez męczeństwo. Okupione ono zostało także przez cierpienie Matki, która widząc cierpliwość Boga, wzniosła się ponad ból, ufając Stwórcy, tak jak ufała mu wcześniej niosąc większe i mniejsze krzyże codzienności. To jest świętość ukryta, która przynosi błogosławione owoce.

Ojciec Święty poleca Zmarłą Bożej łaskawości i wstawiennictwu Jej błogosławionego Syna. Najbliższej Rodzinie, przyjaciółom i wszystkim uczestnikom uroczystości pogrzebowej składa wyrazy współczucia i z serca błogosławi.

Przekazując powyższe myśli wraz z wyrazami pamięci papieża Franciszka i z dumą wspominając spotkanie ze Zmarłą Marianną sprzed roku, zapewniam o serdecznej łączności w modlitwie.

+ Celestino Migliore
Nuncjusz Apostolski

Warszawa, dnia 21 listopada 2013 r.

Jego Ekscelencja

Ksiądz Arcybiskup Edward OZOROWSKI

Arcybiskup Metropolita Białostocki

BIAŁYSTOK

EPISKOPAT POLSKI

WIERZĘ W SYNA BOŻEGO LIST PASTERSKI EPISKOPATU POLSKI NA ADWENT ROKU PAŃSKIEGO 2013

Drodzy Bracia i Siostry!

1. Advent to radosne oczekiwanie na Zbawiciela. Wsłuchując się w słowa znanej pieśni kościelnej „Niebioso, roś spuście nam z góry”, wchodzimy w Advent, czyli w oczekiwanie na przyście Zbawiciela. Nie jest to czas umartwień, ale porządkowania naszych sumień i naszego życia. W tym okresie łączymy się w naszym oczekiwaniu ze wszystkimi sprawiedliwymi synami i córkami Izraela. W sposób szczególny łączymy się z Maryją i jej Oblubieńcem, św. Józefem, dla których Advent – od chwili Zwiastowania – był radosnym wyczekiwaniem na narodziny Jezusa. Dzisiejsza liturgia przypomina nam ten czas wypatrywania naszego zbawienia. Pan jest blisko. „Nadeszła godzina powstania ze snu” (por. Rz 13, 11).

Oczekujemy na Boże Narodzenie, na narodziny Życia, które stanowi źródło i początek każdego ludzkiego istnienia i całej ludzkiej przyszłości (por. Hi 12,10). Advent jest szkołą czekania. I to może stanowić dla nas trudność, ponieważ wielu ludzi – także wielu chrześcijan – nie potrafi czekać. Charakterystyczne dla współczesnego człowieka, zwłaszcza młodego, jest to, że chce mieć wiele, od razu i po najniższych kosztach. Nie umiemy cierpliwie czekać nawet na święta Bożego Narodzenia. W sklepach już teraz widzimy świąteczne dekoracje, a z głośników od wielu dni płynie śpiew kolęd. Do czego nas zachęcają? Czy do otwarcia Chrystusowi naszych serc, czy też raczej do otwarcia portfeli lub użycia kart kredytowych? W takim klimacie trudno jest zrozumieć, że Advent musi mieć swój rytm i swoje tempo. A przecież warto wykorzystać ten czas na duchowe przygotowanie do czekających nas świąt. Na naszej adwentowej drodze Kościół zaprasza nas do czuwania razem z Maryją, do pogłębiania w czasie rorat nadziei na spotkanie z Panem. W dniach skupienia, rekolekcjach adwentowych i sakramencie pokuty możemy przygotować nasze serca na spotkanie z Tym, który przychodzi i otworzyć je na potrzeby innych.

2. Czekamy na rocznicę Chrztu Polski. Rozpoczynający się Adwent wpisuje się w inny czas oczekiwania, nieco dłuższy, związany z 1050. rocznicą Chrztu Polski. Będziemy ją przeżywać za trzy lata. To historyczne wydarzenie zapoczątkowało nie tylko dzieje Kościoła na ziemiach polskich, ale także przyczyniło się do powstania zrębów polskiej państwowości. Od momentu przyjęcia chrztu w 966 roku rozpoczęły się dzieje naszej ojczyzny. Chrzest Mieszka I położył stabilny fundament dla tworzonego przez niego państwa. Przede wszystkim jednak przyjęcie chrześcijaństwa spowodowało wielki zwrot w wymiarze religijnym. Polacy zaczęli odchodzić od bałwochwalstwa, odcinać się od barbarzyństwa i odrzucać wielożeństwo. Na płaszczyźnie państwowej wprowadzono normy prawa rzymskiego. Jakże ważna jest także kulturotwórcza rola Chrztu Polski, widoczna najbardziej w prowadzonych przez Kościół szkołach, znajdująca swój wyraz m.in. w sztuce, muzyce, literaturze i architekturze.

Świętowanie tej rocznicy jest ważne, ale nie może być celem samym w sobie. Znajomość naszej przeszłości pozwala odkrywać i doceniać chrześcijańskie korzenie, z których wyrastamy. Służy to patrzeniu na teraźniejszość przez pryzmat wiary w Boga, by w konsekwencji budować naszą przyszłość na fundamencie doświadczenia żywego spotkania z Chrystusem. Chcemy, by wspomnienie historycznego wydarzenia o fundamentalnym znaczeniu dla chrześcijaństwa i państwowości na naszej ziemi, stało się impulsem do odnowienia i umocnienia naszej wiary.

W ramach przygotowania do tego jubileuszu Konferencja Episkopatu Polski opracowała program duszpasterski na lata 2013-2017, którego mottem są słowa: „Przez Chrystusa, z Chrystusem, w Chrystusie. Przez wiarę i chrzest do świadectwa”. Program ten jest propozycją duchowej drogi, prowadzącej do odnowienia przymierza chrzcielnego z Bogiem, do postawienia Boga w centrum naszego życia i do dawania świadectwa wiary. Jest ono ważne w naszych rodzinach, wspólnotach, parafiach a zwłaszcza wobec naszych siostr i braci, którzy żyją już tak, jakby Boga nie było, dla których Adwent nie istnieje, bo nie mają na co czekać. Chcemy najpierw ewangelizować samych siebie. Chcemy się nawracać. Ale chcemy także docierać z Dobrą Nowiną do tych, którzy – jak mówi Papież Franciszek – „żyją na peryferiach”.

Rok pracy duszpasterskiej, który rozpoczynamy dzisiejszą niedzielą, przeżywać będziemy pod hasłem: „Wierzę w Syna Bożego”. „Wierzymy

i wyznajemy, że Jezus z Nazaretu, (...) jest odwiecznym Synem Bożym, który stał się człowiekiem” (KKK 423). Wyznanie to jest fundamentem naszej wiary. Wierzymy Jezusowi, gdy przyjmujemy Jego Słowo i spotykamy się z Nim w sakramentach. Wierzymy w Jezusa, gdy przyjmujemy Go osobiście w naszym życiu, w naszych rodzinach i w naszych środowiskach. Pozwólmy Mu przemawiać do naszych serc i budzić w nich tęsknotę za tym, co prawdziwe, dobre i piękne. A zatem pozwólmy Mu, by nas prowadził drogą życia.

3. Oczekujemy na kanonizację Jana Pawła II. W rozpoczynającym się roku duszpasterskim szczególnym wydarzeniem będzie kanonizacja dwóch wielkich papieży Jana XXIII i Jana Pawła II. Z radością oczekujemy i przygotowujemy się na ogłoszenie świętym naszego wielkiego Rodaka. Wielu z nas należy do pokoleń, którym dane było doświadczyć działania mocy Bożej w tym niezwykłym człowieku. Jan Paweł II konsekwentnie uczył nas, że siła wiary zależy od otwarcia na działanie Ducha Świętego. Sam każdego dnia prosił Ducha Świętego o Jego dary. Praktykę tej modlitwy wyniósł z rodzinnego domu. Nauczył się jej od swojego ojca i był jej wierny przez całe życie. Wielokrotnie mogliśmy się przekonać, jak Bóg wysłuchiwał jego modlitwy, czyniąc go narzędziem swej łaski.

W czasie pierwszej wizyty w Ojczyźnie, w kościele w Wadowicach, Jan Paweł II zatrzymał się przy chrzcielnicy i na kolanach dziękował Bogu za dar nowego życia otrzymanego na chrzcie świętym. W prosty sposób pokazał nam, jak bardzo potrzebne jest, byśmy pielęgowali w sobie duchowość chrzcielnią. W 1988 roku pisał: „Wśród licznych życiowych odkryć nie może zabraknąć jednego, które posiada podstawowe znaczenie dla każdej ludzkiej istoty: osobistego odkrycia Jezusa Chrystusa. Odkrywanie Chrystusa wciąż od nowa i coraz lepiej, jest najwspanialszą przygodą naszego życia. Ale nie wystarczy odkryć Go tylko raz jeden. Każde bowiem odkrycie Go staje się zachętą do tego, by jeszcze bardziej Go szukać i coraz lepiej poznawać” (*Orędzie na IV Światowy Dzień Młodzieży*, n. 1).

W zakończonym przed tygodniem Roku Wiary uświadamialiśmy sobie, że wiara jest darem, ale także poważnym zadaniem. Nie możemy poprzestać na wzruszeniach. Nie możemy tylko wspominać przeszłości. Dlatego nie powinniśmy uciekać przed odpowiedzialnością za przekaz wiary tym, którzy idą z nami i przyjdą po nas. To jest największe wyzwanie, przed jakim stajemy. Postarajmy się wypełnić to zadanie, poprzez kierowanie się

zasadami wiary, dawanie świadectwa w najbliższym otoczeniu i obronę Kościoła. Wiara musi przenikać nasze myślenie i działanie, naszą pracę nad sobą i apostołstwo. Do takiej odpowiedzialności przygotowywał nas Jan Paweł II, „błogosławiony ze względu na swą wiarę mocną i wielkoduszną, wiarę apostołską (por. *Homilia Benedykt XVI w czasie beatyfikacji Jana Pawła II*). Jego kanonizacja jest ostateczną pieczęcią, gwarantującą autentyczność tego, czym sam żył i co nam proponował. Od nas zależy, czy ogłoszenie świętym tego Świadka wiary zostawi w nas ślad, czy zaowocuje w naszych sercach i postawach żywą wiarą, głęboką nadzieją i gorącą miłością.

Niech Najświętsza Maryja Panna Niepokalanie Poczęta, której tak bardzo zaufał błogosławiony Jan Paweł II, oręduje za nami u swego Syna i wprasza nam żywą wiarę i apostołski zapał.

Na owocne przeżywanie Adwentu wszystkim w ojczyźnie i przebywającym po za jej granicami z serca błogosławimy.

*Podpisali: **Kardynałowie, Arcybiskupi i Biskupi**
obecni na 363. Zebraniu Plenarnym
Konferencji Episkopatu Polski w Warszawie
w dniu 8 października 2013 r.*

List należy odczytać w I Niedzielę Adwentu, 1 grudnia 2013 r.

LIST PRZEWODNICZĄCEGO EPISKOPATU POLSKI DO ABP. SZEWCZUKA

Warszawa, 7 listopada 2013 r. Odpowiedź abp. Józefa Michalika, przewodniczącego Konferencji Episkopatu Polski, na list abp. Światosława Szevczuka skierowany do polskich biskupów.

Eminencjo,

Najdostojniejszy Księżę Arcybiskupie Większy,

w trudnych sytuacjach, na jakie ze wzmożoną intensywnością, napotyka dziś ludzie wierzący, przypominać i przywoływać należy słowa Pana Jezusa, naszego Mistrza z Nazaretu, który powiedział: „Jeżeli mnie prześladowali, to i was prześladować będą” (J15, 20). Nie jest więc rzeczą nową, że Chrystusowy Kościół jest obiektem sprzeciwu i ataku.

Niemniej ważną sprawą we współczesnym świecie jest zachowanie nauki Bożej, mądrości Dekalogu i prawa naturalnego oraz ochrona godności osoby ludzkiej, od czego Kościół nie może się dyspensować i wiernie proklamuje zdrową doktrynę o Bogu i człowieku, rodzinie i świecie. W konsekwencji więc często musi za to ponosić odpowiednią cenę.

Serdecznie dziękuję Waszej Eminencji za słowa braterskiego wsparcia i ludzkiej solidarności, oraz pasterskiego zjednoczenia w obronie chrześcijańskich wartości w Kościele, w naszej Ojczyźnie i Europie. List Księdza Arcybiskupa został przesłany do wszystkich Biskupów Polskich.

Niech łaska Boża i wstawiennictwo Świętej Bożej Rodzicielki będzie mocą dla całego Kościoła Świętego.

Łączę wyrazy szacunku i pozdrowień w Chrystusie.

Abp Józef Michalik

Metropolita Przemyski

Przewodniczący Konferencji Episkopatu Polski

Warszawa, dnia 7 listopada 2013 r.

Jego Eminencja

Światosław SZEWCZUK

Arcybiskup Większy Kijowsko-Halicki

UKRAINA

OŚWIADCZENIE WS. PROFANACJI KRZYŻA

Kolejny raz został zbezczeszczoney Krzyż, znak miłości Boga do człowieka, święty znak mocno wpisany w naszą rodzimą kulturę i tradycję.

W nawiązaniu do wystawy w Centrum Sztuki Współczesnej w Warszawie, podczas której została przedstawiona profanacja Chrystusowego Krzyża, pragnę wyrazić oburzenie i niesmak, z powodu obrazoburczego aktu, który uważam za niedopuszczalny.

Krzyż jest znakiem, który należy adorować w sposób godny człowieka i Boga. Sztuka zaś, która ma być bliżej ducha, nie powinna bezkrytycznie przekraczać granic i być narzędziem obrazy uczuć ludzi wierzących. Należy bronić się przed ekspresjami chorych wyobraźni, które nie promują dobra, prawdy i piękna.

Zdrowym przejawem jest słuszna reakcja Biskupa miejsca, Radia Maryja i licznych ludzi, na tego rodzaju przedstawienia, z czym też niniejszym się solidaryzuję.

Abp Józef Michalik

Metropolita Przemyski

Przewodniczący Konferencji Episkopatu Polski

Warszawa, dnia 8 listopada 2013 r.

APEL PRZEWODNICZĄCEGO KEP WS. POMOCY DLA OFIAR TAJFUNU NA FILIPINACH

Eminencjo/Ekscelencjo,

Najdostojniejszy Księżę Kardynale/Arcebiskupie/Biskupie,

w odpowiedzi na apel Ojca Świętego Franciszka o modlitwę i pomoc dla ofiar tajfunu *Haiyan*, zachęcam do wyrażenia solidarności z poszkodowanymi na Filipinach. Skutki tragedii są ogromne, prawie 10 milionów mieszkańców wymaga natychmiastowej pomocy, a wielu z nich elementarnych środków, niezbędnych do przeżycia. Caritas Polska, dzięki ofiarności wiernych nie pierwszy raz wspiera Filipińczyków. Dwa lata temu po przejściu tajfunu *Sendong*, który zniszczył region Cagayan de Oro zorganizowano zbiórkę, dzięki której wielu filipińskim rodzinom zdołano odbudować zniszczone domy. Tym razem, już 11 listopada br. została przekazana kwota 50 tysięcy EURO na wodę pitną i doraźną pomoc żywnościową. Gorąco zachęcam, aby niedziela 17 listopada 2013 r. stała się dniem ogólnopolskiej modlitwy i duchowej jedności z cierpiącymi mieszkańcami Filipin. Konkretnie wsparcie postaramy się wyrazić poprzez zbiórkę do puszek w naszych świątyniach. Proszę zarazem, o pilne przekazanie za pośrednictwem Kurii Diecezjalnych zebranych funduszy na konto Caritas Polska:

PL 77 1160 2202 0000 0000 3436 4384

Bank Millennium S.A.

**Departament Bankowości Przedsiębiorstw
ul. Stanisława Żaryna 2A, 02-593 Warszawa**

SWIFT: BIGBPLPW

z dopiskiem „Filipiny”.

Działania Caritas Polska można także wesprzeć, wysyłając SMS charytatywny na numer 72052 z hasłem: POMAGAM. Wyrażam wdzięczność za każdy gest miłosierdzia wobec cierpiących i wsparcie w duchu chrześcijańskiej solidarności.

Przesyłam braterskie pozdrowienie w Chrystusie,

Abp Józef Michalik

Metropolita Przemyski

* Przewodniczący Konferencji Episkopatu Polski

Warszawa, dnia 12 listopada 2013 r.

KOMUNIKAT ZE SPOTKANIA KOMISJI WSPÓLNEJ PRZEDSTAWICIELI RZĄDU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ I KONFERENCJI EPISKOPATU POLSKI

Dnia 14 listopada 2013 r. w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów odbyło się posiedzenie Komisji Wspólnej Przedstawicieli Rządu RP i Konferencji Episkopatu Polski. W trakcie spotkania poruszono m.in. kwestie dotyczące polityki rodzinnej, możliwości wprowadzenia religii jako dodatkowego przedmiotu egzaminu maturalnego oraz obchodów Świątowych Dni Młodzieży w Krakowie w 2016 r.

Na posiedzeniu omówiono również zagadnienia mające istotne znaczenie dla poprawy sytuacji rodzin w Polsce, w szczególności polityki pro-rodzinnej poprzez wydłużony czas urlopu macierzyńskiego i poprawy warunków podejmowania aktywności zawodowej oraz godzenia życia rodzinnego i zawodowego osób posiadających małe dziecko. Omówiono także zasady dofinansowania z budżetu państwa tworzenia i utrzymania zróżnicowanych form opieki, w tym indywidualnej, nad małymi dziećmi. Członkowie Komisji zajęli się także kwestią wsparcia rodzin wielodzietnych. Podczas dyskusji strona kościelna poprosiła o ponowne przeanalizowanie możliwości prawnych co do wprowadzenia religii jako dodatkowego egzaminu maturalnego.

Zebrani odnieśli się do ratyfikacji Konwencji Rady Europy w sprawie przeciwdziałania przemocy wobec kobiet i przemocy domowej. Strona kościelna zgłosiła potrzebę szerszego przedyskutowania zagadnień z tym związanych. Obydwie strony zgodziły się m.in. co do potrzeby szerszych niż dotychczas konsultacji społecznych.

Członkowie Komisji Wspólnej Przedstawicieli Rządu RP i Konferencji Episkopatu Polski poruszyli także kwestię organizacji Świątowych Dni Młodzieży, które odbędą się w Krakowie w 2016 r. oraz obchodów zbliżającej się 1050. rocznicy Chrztu Polski.

W posiedzeniu udział wzięli:

– ze strony kościelnej: abp Sławoj Leszek Głódź – współprzewodniczący Komisji Wspólnej, metropolita gdański; kard. Kazimierz Nycz – metropolita warszawski; abp Stanisław Gądecki – metropolita poznański; bp Andrzej Suski – biskup toruński; bp Wojciech Polak – sekretarz generalny

KEP; ks. Józef Kloch – rzecznik KEP; ks. Dariusz Konieczny – kierownik Biura Sekretariatu KEP; s. Katarzyna Kasińska – referent prawny SKEP; mec. Jarosław Bittel – konsultant prawny SKEP;

– ze strony rządowej: Michał Boni – minister administracji i cyfryzacji; Bogdan Zdrojewski – minister kultury i dziedzictwa narodowego; Władysław Kosiniak-Kamysz – minister pracy i polityki społecznej; Krystyna Szumilas – minister edukacji narodowej; Stanisław Huskowski – sekretarz stanu w Ministerstwie Administracji i Cyfryzacji; Przemysław Krzyżanowski – podsekretarz stanu w Ministerstwie Edukacji Narodowej; Jacek Cichocki – szef Kancelarii Prezesa Rady Ministrów; Agnieszka Kozłowska-Rajewicz – pełnomocnik Rządu ds. Równego Traktowania; Marlena Niewiadomska – szef Gabinetu Politycznego Ministra Administracji i Cyfryzacji; Józef Różański – dyrektor Departamentu Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji; Andrzej Marciniak – zastępca dyrektora Departamentu Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji; Grażyna Płoszajska – radca ministra w Ministerstwie Edukacji Narodowej; Katarzyna Wolska-Wrona – główny specjalista w Biurze Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania; Monika Piszcz-Czapla – naczelnik Wydziału Regulacji Prawnych i Funduszu Kościelnego w Departamencie Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji; Artur Koziółek – rzecznik prasowy Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji.

Ks. Józef Kloch

rzecznik

Konferencji Episkopatu Polski

Artur Koziółek

rzecznik prasowy

Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji

Warszawa, dnia 14 listopada 2013 r.

**LIST OTWARTY BP. WIESŁAWA MERINGA
DO DYREKTORA CENTRUM SZTUKI WSPÓŁCZESNEJ
W WARSZAWIE**

W imieniu Rady Konferencji Episkopatu Polski ds. Kultury i Ochrony Dziedzictwa Kulturowego kieruję do Pana Dyrektora zdecydowany protest, związany z profanacją świętego dla chrześcijan znaku Krzyża w filmie „Adoracja”.

Pewnie niełatwo Panu zrozumieć, że są znaki i symbole zawierające w sobie sam rdzeń chrześcijaństwa: Krzyż do nich należy. Dla chrześcijan w Polsce prezentowana w Centrum Sztuki Współczesnej filmowa parodia jest zarówno dowodem beztalencia, braku kultury, jak i bezsensowną próbą ugody wiernych w przeżywaniu ich wiary. Dla ludzi wierzących znaki ich wiary są święte. A każdy wyśmiewający czy profanujący je – staje się prymitywnym bluźniercą.

Dlatego proszę o jak najszybsze usunięcie prostackiej instalacji.

Podzielam w pełni opinię Przewodniczącego Konferencji Episkopatu Polski, Księdza Arcybiskupa Józefa Michalika na ten temat i apeluję do Pańskiego zdrowego rozsądku i zwykłego ludzkiego taktu: niech Pan ma odwagę podjąć właściwą decyzję! Prawdziwa sztuka i kultura tylko na tym skorzystają.

Bp Wiesław Mering

Biskup Włocławski

*Przewodniczący Rady KEP ds. Kultury
i Ochrony Dziedzictwa Kulturowego*

Włocławek, dnia 14 listopada 2013 r.

DZIEŃ SOLIDARNOŚCI Z KOŚCIOŁEM PRZEŚLADOWANYM

W drugą niedzielę listopada Kościół w Polsce z inicjatywy Papieskiego Stowarzyszenia *Pomoc Kościołowi w Potrzebie*, już po raz piąty, obchodzi *Dzień Solidarności z Kościołem Prześladowanym*. W tym roku tematem Dnia Solidarności jest Nigeria, najludniejszy kraj w Afryce, liczący ponad 160 mln ludności, z czego ponad 45% społeczeństwa to chrześcijanie.

Terytorium Nigerii wewnętrznie jest podzielone na północ i południe. Północna część Nigerii zamieszкана w większości przez muzułmanów i podsycana żądaniami wysuwanymi przez fundamentalistów islamskich dąży do pewnej odrębności, utworzenia regionu na wzór państwa islamskiego i wprowadzenia na tej części terytorium muzułmańskiego prawa – szariatu. Prawo to zostało już wprowadzone w 12 stanach, a w kolejnych 4 uczyniono to częściowo. Za tymi planami i działaniami stoi terrorystyczne ugrupowanie fundamentalistów islamskich Boko Haram. Na skutek zamachów dokonywanych przez tych terrorystów od roku 2010 śmierć poniosło tysiące osób, w większości chrześcijanie. Ich celem są świątynie chrześcijańskie, szkoły, w których uczą się chrześcijanie, a także obiekty rządowe i placówki wojskowe. Często dochodzi do ataków na wioski i osiedla zamieszkałe przez chrześcijan. Są również przypadki, że chrześcijanie są śledzeni i mordowani we własnych domach. W jednym tylko stanie Borno spalonych zostało 64 świątynie chrześcijańskie. Strach przed zamachami jest tak wielki, że Msze święte prawie w całym kraju sprawowane są nie tylko przy zamkniętych drzwiach kościoła, ale blokowane są również wjazdy na plac przykościelny, aby uniemożliwić zamach samochodem wypełnionym materiałami wybuchowymi. Dodatkowo kościoła jak i terenu parafialnego pilnuje straż składająca się z parafian. Niestety pojawiły się również ataki na muzułmańskie meczety, które należą do wspólnot żyjących w zgodzie z chrześcijanami. W marcu, rzecznik Boko Haram ogłosił „wojnę z chrześcijanami” sugerując, że ta grupa terrorystyczna chce „wykorzystać chrześcijaństwo z kraju”.

Na zaproszenie Papieskiego Stowarzyszenia *Pomoc Kościołowi w Potrzebie*, w Polsce przebywa biskup Hyacinth Egbebo z Wikariatu Apostolskiego Bomadi –świadek dramatu chrześcijan w Nigerii. Biskup na konferen-

cjach prasowych, jak i na licznych spotkaniach z wiernymi będzie mówił o sytuacji nigeryjskich chrześcijan.

Pomoc Kościołowi w Potrzebie w Wikariacie Apostolskim Bomadi pomoże biskupowi Egbebo w remoncie szkoły im. św. Bernarda. Ze szkoły korzysta blisko 1000 uczniów z rodzin chrześcijańskich jak i muzułmańskich. Bez kapitalnego remontu, który nakazały władze państwowe, szkoła zostanie zamknięta, a dzieci zostaną pozbawione możliwości edukacji. Ta szkoła to również nadzieja na zgodne współistnienie chrześcijan i Muzułmanów w Nigerii. Aby pomóc w remoncie szkoły wystarczy wysłać sms o treści RATUJE na numer 72405 (koszt 2zł+VAT). Akcja sms-owa trwa do końca 2013 roku.

Ks. Tomasz Grzyb
Pomoc Kościołowi w Potrzebie
Warszawa

BISKUP SIEDLECKI

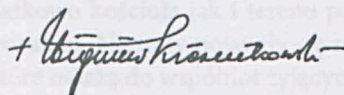
APEL BISKUPA SIEDLECKIEGO ZBIGNIEWA KIERNIKOWSKIEGO O POMOC POSZKODOWANYM PO PRZEJŚCIU TAJFUNU NA FILIPINACH (2013)

Drodzy Diecezjanie!

Z bólem przyjmujemy napływające informacje o potężnej skali zniszczeń wywołanych przejściem tajfunu *Haiyan* na Filipinach. Skutki tragedii są ogromne, prawie 10 milionów mieszkańców wymaga natychmiastowej pomocy, a wielu z nich elementarnych środków, niezbędnych do przeżycia. Do wyrażenia solidarności z poszkodowanymi na Filipinach zaapelował zarówno Ojciec Święty Franciszek, który poprosił o modlitwę i pomoc materialną, jak również Przewodniczący Konferencji Episkopatu Polski abp Józef Michalik, zachęcając, aby niedziela 17 listopada 2013 r. stała się dniem ogólnopolskiej modlitwy i duchowej jedności z cierpiącymi mieszkańcami Filipin oraz dniem wsparcia materialnego dla poszkodowanych.

W związku z powyższym, zarządzam we wszystkich Parafiach Diecezji Siedleckiej, przeprowadzenie **zbiórki pieniężnej do puszek w niedzielę 17 listopada 2013 r.**, jako materialne wsparcie poszkodowanym w wyniku tajfunu na Filipinach. Ufam, że pozyskane środki pomogą w zaspokojeniu ich najpilniejszych potrzeb życiowych. Wszystkich zaś ludzi dobrej woli, zwłaszcza duchowieństwo, wspólnoty zakonne i wiernych proszę o modlitwę w intencji poszkodowanych i ludzi niosących im pomoc.

Niech Bóg wynagrodzi Waszą wrażliwość serc i otwarcie na dramat ludzkiego cierpienia

Biskup Siedlecki

L.dz. 1173/13

Siedlce, dnia 13 listopada 2013 r.

Zebrane ofiary proszę przekazać na konto PEKAO S.A. I o/Siedlce 46 1240 2685 1111 0000 3656 1739 z dopiskiem „Filipiny 2013” lub bezpośrednio w kasie Kurii Diecezjalnej, najpóźniej do 23 listopada br.

KOMUNIKATY KURII

ZAKOŃCZENIE W ROKU WIARY W DIECEZJI SIEDLECKIEJ - W UROCZYŚĆ PANA JEZUSA CHRYSYTA, KRÓLA WSZECHŚWIATA

Czcigodni Księża,

w *Nocie* Kongregacji Nauki Wiary zawierającej wskazania duszpasterskie na *Rok Wiary* czytamy, że na płaszczyźnie Kościoła Powszechnego na „zakończenie Roku, w uroczyść naszego Pana Jezusa Chrystusa, Króla Wszechświata, Ojciec Święty odprawi Eucharystię, aby uroczyste na nowo dokonać wyznania wiary”. Natomiast na płaszczyźnie diecezjalnej „pożądane będzie, aby w każdym Kościele lokalnym odbyła się Msza św. na otwarcie Roku Wiary i na jego uroczyste zakończenie, by «wyznawać wiarę w zmartwychwstałego Pana w naszych katedrach i kościołach całego świata»”. W łączności z Ojcem Świętym Franciszkiem, Biskup Siedlecki Zbigniew Kiernikowski w Katedrze siedleckiej dokona uroczystego zakończenia Roku Wiary w diecezji siedleckiej. Celebracja Eucharystii, rozpocznie się o godz. 10.00 i będzie połączona z diecezjalnym świętem Akcji Katolickiej oraz Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży. Zapraszamy księży do koncelebry, a osoby życia konsekrowanego oraz wiernych świeckich do wspólnej modlitwy. Prosimy również duszpasterzy, aby w każdej wspólnocie parafialnej, przynajmniej podczas centralnej Mszy św. odbyło się uroczyste wyznanie wiary. Prosimy również o odpowiednie wprowadzenie wiernych w to wydarzenie. Równocześnie zachęcamy księży i wszystkich wiernych do nabycia książki Ks. Biskupa Zbigniewa Kiernikowskiego **„Jeden Pan jedna wiara jeden chrzest. Rozważania w oparciu o Credo”**. Książka ta jest doskonałą okazją do pogłębienia swojej świadomości na temat tego co wyznajemy podczas Eucharystii jak również jest dobrym prezentem-pamiątką kończącego się Roku Wiary. Książka jest do nabycia w Księgarni diecezjalnej, sklepach Fundacji Arka oraz bezpośrednio na stronie Wydawnictwa UNITAS: www.wydawnictwo-unitas.pl

Ks. dr Marek Paluszkiewicz
Dyrektor Wydziału Duszpasterskiego

Siedlce, dnia 16 listopada 2013 r.

SPOTKANIE DUSZPASTERSTWA RODZIN

W sobotę 30 listopada o godz. 10.00 w Centrum Charytatywno-Duszpasterskim w Siedlcach odbędzie się spotkanie duszpasterstwa rodzin. Zapraszamy Doradców życia rodzinnego i Dekanalnych duszpasterzy rodzin.

Ks. dr Jacek Sereda

Kierownik Działu Duszpasterstwa Rodzin

Siedlce, dnia 19 listopada 2013 r.

DZIEŃ SKUPIENIA NADZWYCZAJNYCH SZAFARZY KOMUNII ŚWIĘTEJ

W sobotę **7 grudnia** w Sanktuarium Maryjnym w Kodniu odbędzie się adwentowy **dzień skupienia nadzwyczajnych szafarzy Komunii świętej**. Początek dnia skupienia o godz. 9.00. Proszę o potwierdzenie uczestnictwa **do 30 listopada** u ks. Waldemara Mroza.

Ks. Waldemar Mróz

Siedlce, dnia 19 listopada 2013 r.

PROGRAM DUSZPASTERSKI KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO W POLSCE W DIECEZJI SIEDLECKIEJ

Z pierwszą niedzielą Adwentu rozpoczynamy w Kościele w Polsce kolejny rok pracy duszpasterskiej. Komisja Duszpasterstwa Konferencji Episkopatu Polski zatwierdziła Program Duszpasterski Kościoła w Polsce na lata 2013-2017 „Wierzę w Syna Bożego. Przez Chrystusa, z Chrystusem, w Chrystusie. Przez wiarę i chrzest do świadectwa”. Czteroletni program nawiązuje do 1050. rocznicy Chrztu Polski, którą będziemy przeżywać w 2016 r. Przez najbliższe cztery lata praca duszpasterska będzie się skupiała wokół następujących haseł: Wierzę w Syna Bożego (2013/2014), Nawróćcie się i wiercie w Ewangelię (2014/2015), Nowe życie w Chrystusie (2015/2016), Idźcie i głoscie (2016/2017). Każdy rok duszpasterski został powiązany ze znakiem nawiązującym do liturgii chrztu. Będą to kolejno: świeca, krzyż, woda i biała szata oraz olej.

Jak mówi abp Gądecki – Przewodniczący Komisji Duszpasterskiej Konferencji Episkopatu Polski „Praca duszpasterska w pierwszym roku nowego programu koncentrować się będzie na pogłębieniu katechezy rodziców i chrzestnych przed chrztem dziecka, a w przypadku ogółu wiernych – na kształtowaniu duchowości biblijnej i podjęciu konkretnych działań ewangelizacyjnych w parafiach. Rekolekcje kerygmatyczne, czyli prowadzące do osobistego wyboru Chrystusa i konsekwentnego naśladowania Go w codzienności rozpoczną się w parafiach w Wielkim Poście 2014 roku. Jednym z owoców rekolekcji ma być powstanie grupy, w której osoby dorosłe znajdą możliwość stałej formacji pogłębiającej ich wiarę”.

Na polecenie Biskupa Siedleckiego Zbigniewa Kiernikowskiego, Wydział Duszpasterski Kurii Diecezjalnej Siedleckiej przekazuje wskazanie, aby duszpasterze zapoznali się z wcześniej otrzymanymi materiałami i z pierwszą niedzielą Adwentu rozpoczęli realizację wytycznych nakreślonych przez Komisję Duszpasterską Konferencji Episkopatu Polski na rok liturgiczny 2013/2014.

Ks. dr Marek Paluszkiewicz
Dyrektor Wydziału Duszpasterskiego

Siedlce, dnia 22 listopada 2013 r.

„CZ@T ZE SŁOWEM”

RUSZA TRZYLETNI PROGRAM DUCHOWEGO PRZYGOTOWANIA MŁODZIEŻY DO ŚDM W KRAKOWIE

Wydział Duszpasterstwa Młodzieży zaprasza wszystkich duszpasterzy i katechetów oraz wszystkie grupy formacyjne, a więc KSM i Ruch Światło - Życie i ewangelizacyjne do realizacji programu „Cz@t ze Słowem”. Program obliczony na 3 najbliższe lata służy przygotowaniu do najbliższych ŚDM w Krakowie w 2016 r.

- 1 grudnia (I niedziela adwentu) początek programu we wszystkich parafiach diecezji

- program będzie dostępny na stronie www.kdm.org.pl oraz u diecezjalnych koordynatorów ŚDM; jeżeli powstanie wersja książkowa dostarczymy ją do parafii

- każdy miesiąc będzie miał swój temat, bardzo ważny dla życia młodych ludzi;

- w grudniu spróbujemy stworzyć swoje ID, czyli zapytamy o TOŻSAMOŚĆ;

- w styczniu można będzie zdobyć tytuł V.I.P., czyli porozmawiamy o niezbywalnej GODNOŚCI;

- w lutym będzie o tych, z którymi jesteśmy 24/7 ON LINE, czyli o RODZINIE, a w marcu podejrzemy wasze lajki - LUBIĘ TO, pytając o przyjaźnie i inne środowiska PRZYNALEŻNOŚCI;- itd, przez kolejne miesiące roku;

- pomyślny już dziś jak stworzyć w twojej parafii grupę młodych (nawet kilku osób) i jakie dni zaproponować na miesięczne spotkania;

- w parafiach spotkania w małych grupach będą prowadzone metodą ewangelicznej rewizji życia (widzieć-ocenić-działać)

- uzupełnieniem spotkań w grupach będą tygodniowe medytacje biblijne do osobistego rozważenia oraz także tygodniowe video-komentarze do niedzielnych ewangelii przygotowane przez młodych

- już za kilka dni, w pierwszą niedzielę adwentu, rozpoczynamy „Cz@t ze Słowem”, który poprowadzi nas ku ŚDM 2016 w Krakowie.

Młodzi i Parafie - STARTUJEMY! Kto wchodzi do gry?

Czcigodnych Duszpasterzy prosimy o informację o programie w ramach ogłoszeń parafialnych.

Ks. kan. Wojciech Hackiewicz
Diecezjalny Duszpasterz Młodzieży

Siedlce, dnia 27 listopada 2013 r.

Ks. mgr Jerzy GIZELAK - mianowany proboszcz parafii św. Józefa w Siedlcach (15.11.2013 r.)

Ks. mgr Jerzy GIZELAK - mianowany proboszcz parafii św. Józefa w Siedlcach (15.11.2013 r.)

Ks. mgr Jerzy GIZELAK - mianowany proboszcz parafii św. Józefa w Siedlcach (15.11.2013 r.)

Ks. mgr Jerzy KALINIA - mianowany powiatowym kapłanem w powiecie siedleckim (16.11.2013 r.)

Ks. mgr Marek KOMOZYŃSKI - mianowany referentem ds. duszpasterstwa młodzieży w diecezji siedleckiej (17.11.2013 r.)

Ks. mgr Bogdan KOSZCZEWKI - mianowany rezydentem w parafii Trójcy (15.11.2013 r.)

Ks. mgr Józef ADAM KURK - wybrany w trybie wyjątkowym parafii Zbawiciela i mianowany proboszczem Zespołu Środowisk Katolickich im. Ignacego Wysockiego Zakochańskiego w Zbawicielu (17.11.2013 r.)

Ks. mgr Grzegorz OSIRACZ - mianowany referentem ds. liturgii w diecezji siedleckiej (5.11.2013 r.)

Ks. mgr Andrzej OWOBUSZKO - mianowany proboszczem parafii św. Józefa (27.11.2013 r.)

ADWENTOWY DZIEŃ WSPÓLNOTY MODERATORÓW I ODPOWIEDZIALNYCH

Piotr i Apostołowie głosili mężnie, szczerze to, co zostało im przekazane - Ewangelię Jezusa. A my? Czy potrafimy nieść Słowo Boże w nasze środowiska życia? Czy umiemy mówić o Chrystusie, o tym, czym jest On dla nas, w rodzinie, z osobami, które należą do naszego codziennego życia? Wiara rodzi się ze słuchania i umacnia przez głoszenie (Papież Franciszek)

Serdecznie zapraszam Księży posługujących w Ruchu Światło-Życie (dzieciom, młodzieży, rodzinom) na **adwentowy Dzień Wspólnoty Moderatorów i Odpowiedzialnych**. Odbędzie się on **2 grudnia w Łukowie w Domu „Moria”**. Rozpoczęcie o godzinie **19.30**. Podczas spotkania chcemy wspólnie odkrywać moc słowa Bożego. W planie nieszpory, katecheza, spotkanie w grupach i agapa.

Ks. Marek Andrzejuk

Moderator Diecezjalny Ruchu Światło-Życie

Siedlce, dnia 28 listopada 2013 r.

ZMIANY WŚRÓD DUCHOWIEŃSTWA

Ks. Stanisław **ABRAMCZUK** zwolniony z urzędu proboszcza parafii Brzozowica Duża i przeniesiony na emeryturę z zamieszkaniem w Domu Księży Emerytów w Nowym Opolu (14.11.2013 r.)

Ks. mgr Paweł **BILSKI** – mianowany referentem duszpasterstwa rodzin w dekanacie zbuczynskim (12.11.2013 r.)

Ks. mgr lic. Marek **CHOMIUK** – mianowany kapłanem strażaków zrzeszonych w Gminnym Związku OSP w Siedlcach (7.11.2013 r.)

ks. mgr Paweł **FLOROWSKI** – mianowany referentem ds. duszpasterstwa rodzin w dekanacie włodawskim (25.11.2013 r.)

Ks. mgr lic. Ireneusz **GŁOWACKI** – mianowany ojcem duchownym w dekanacie zbuczynskim (12.11.2013 r.)

Ks. mgr Jarosław **GRZELAK** zwolniony z funkcji prefekta Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych im. Ignacego Wyszogoty Zakrzewskiego w Żelechowie, asystenta kościelnego Katolickiego Stowarzyszenia Niepełnosprawnych Diecezji Siedleckiej oraz kapelana Zakładu Opiekuńczo-Leczniczego w Oleśnicy i mianowany proboszczem parafii Hrud (15.11.2013 r.)

Ks. Czesław **JAKUBIEC** zwolniony z urzędu proboszcza parafii Hrud i mianowany proboszczem parafii Brzozowica Duża (15.11.2013 r.)

ks. prałat mgr Jerzy **KALINKA** – mianowany powiatowym kapłanem strażaków w powiecie siedleckim (16.11.2013 r.)

Ks. mgr Marcin **KOMOSZYŃSKI** – mianowany referentem ds. duszpasterstwa młodzieży w dekanacie zbuczynskim (12.11.2013 r.)

Ks. mgr Bogdan **KOZŁOWSKI** – mianowany rezydentem w parafii Trąbki (15.11.2013 r.)

Ks. mgr lic. Adam **KULIK** – zwolniony z urzędu wikariusza parafii Żelechów i mianowany prefektem Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych im. Ignacego Wyszogoty Zakrzewskiego w Żelechowie oraz asystentem kościelnym Katolickiego Stowarzyszenia Niepełnosprawnych Diecezji Siedleckiej.

Ks. mgr Grzegorz **OSIPACZ** – mianowany referentem ds. liturgii w dekanacie łosickim (5.11.2013 r.)

Ks. kanonik dr Andrzej **OWORUSZKO** – mianowany proboszczem parafii Sobolew (27.11.2013 r.)

ks. mgr Grzegorz **PILSAK** – mianowany referentem ds. duszpasterstwa młodzieży w dekanacie komarowskim (25.11.2013 r.)

Ks. mgr Andrzej **POLAK** – mianowany kapłanem Zakładu Opiekuńczo-Leczniczego w Oleśnicy (15.11.2013 r.)

Ks. mgr lic. Robert **STESZUK** – mianowany wikariuszem parafii Żelechów (15.11.2013 r.)

ks. Janusz **STRZAŁKOWSKI** – zwolniony z urzędu proboszcza parafii Lubień i przeniesiony na emeryturę z zamieszkaniem w Domu Księży Emerytów w Nowym Opolu (30.11.2013 r.)

ks. mgr Jarosław **SUTRYK** – zwolniony z urzędu wikariusza parafii pw. św. Jana Chrzciciela w Parczewie i mianowany proboszczem parafii Lubień (1.12.2013 r.)

Ks. dr Jacek **SZOSTAKIEWICZ** – mianowany ojcem duchownym w dekanacie siedleckim (7.11.2013 r.)

ks. Tadeusz **TURYK** – mianowany wicedziekanem dekanatu na kolejną 5-letnią kadencję (30.11.2013 r.)

Ks. Tadeusz **WOJTKOWICZ** – zwolniony z urzędu proboszcza parafii Sobolew i przeniesiony na emeryturę z zamieszkaniem w Domu Księży Emerytów w Siedlcach przy ul. Kościuszki 10 (26.11.2013 r.)

DODATEK

Ks. Roman Krawczyk
Wydział Teologii
UWM-Olsztyn

MOJŻESZ W HISTORII ZBAWIENIA

Mojżesz należy bezsprzecznie do największych postaci biblijnych. Jego historią zajmują się wyjątkowo obszernie księgi biblijne obu Testamentów. Mojżesz stanowi też przedmiot zainteresowania żydowskiej literatury pozabiblijnej. Mojżeszowi sporo miejsca poświęca Islam w Koranie¹ w swej religijnej tradycji. Nie można zrozumieć historii Izraela i tradycji biblijnej bez przyjęcia istnienia Mojżesza. W Starym Testamencie Mojżesz ukazywany jest jako ojciec narodu, który wyzwolił go z niewoli egipskiej, nadał mu podstawowe prawa i ukształtował jego świadomość narodową.² Jego rolę w historii Izraela i w jego religii tak streścił autor księgi Powtórzonego Prawa: „Nie powstał więcej w Izraelu prorok podobny do Mojżesza, który by poznał Jahwe twarzą w twarz ani równy mu we wszystkich znakach i cudach, które polecił mu Jahwe czynić w ziemi egipskiej wobec faraona, wszystkich sług jego i całego jego kraju; ani równy mu mocą ręki i całą wielką grozą, jaką wywołał Mojżesz na oczach całego Izraela” (Pwt 34,10-12).

W „Pochwale Ojców” w Księdze Syracha (Syr 45,1-5) Mojżesz jest wymieniony zaraz po patriarchach: Abrahamie, Izaak i Jakubie, a wymieniając jego przymioty autor mówi, że Mojżesz był „umiłowany przez Boga i ludzi”, „rozmawiał z Bogiem twarzą w twarz”, Bóg pozwolił mu „usłyszeć swój głos” i pokazał mu „rąbek swej chwały”, „wsławił go w obliczu królów”, „wybrał go spośród wszystkich żyjących”. Autor „Pochwały Mojżesza” wymienia jego nadzwyczajne uzdolnienia ludzkie a przede wszystkim wybranie przez Boga i obdarowanie nadludzkimi przymiotami i przywilejami. Bez wątplenia w ciągu wieków tradycja dorzucała pewne elementy mające na celu podkreślenie nadzwyczajności Mojżesza, nie przekreślała

¹ Sura 28 w. 3-43 opowiada szczegółowo historię Mojżesza koncentrując się głównie na jego życiu w Egipcie.

² S. Grzybek, Mojżesz na nowo odczytany, „Scrutamini Scripturas”, Kraków 1980, s. 20-32; J. S. Synowiec, Mojżesz i jego religia, Kraków 1996.

to jednak historyczności jego istnienia oraz jego roli w historii Izraela. Niniejszy artykuł jest próbą syntetycznego ujęcia roli Mojżesza w historii zbawienia. Artykuł składa się z trzech części. W części pierwszej zawarta jest analiza opisu narodzin i misji Mojżesza zawartych w Pięcioksięgu (I). W opisie tym znalazły się niewątpliwie także niehistoryczne szczegóły z życia Mojżesza, które w ciągu wieków dodawano w celu podkreślenia nadzwyczajnego wymiaru tej osoby. W części drugiej analizowane są elementy treściowe składające się na historyczny walor tej postaci (II). W trzeciej części artykułu zawarta jest analiza teologicznego aspektu paralelizmu pomiędzy Mojżeszem a Jezusem (III).

I. Narodziny i misja Mojżesza w Pięcioksięgu

Perykopa Wj 2,1-10 opisująca narodziny Mojżesza stanowi treściową kontynuację treści rozdziału pierwszego księgi Wyjścia: oto Bóg postanawia uratować synów Izraela dręczonych przez faraona. Pewnemu małżeństwu z pokolenia Lewiego rodzi się syn (w. 1).³ Ponieważ aktualnie obowiązywał nakaz faraona, aby: „Wszystkich nowonarodzonych chłopców Izraelczyków wrzucać do rzeki (Wj 1,12) matka ukrywała narodzonego chłopca przez trzy miesiące (w. 2). Autor biblijny podaje motywację czynu matki: urodzony chłopiec był „tób”. Biblia Tysiąclecia tłumaczy ten termin jako „piękny”, ale chodzi tu niewątpliwie o podkreślenie, że był zdrowy i silny. Dłużej jednak nie mógł być ukrywany, stąd matka „decyduje się na powierzenie jego losów przeznaczeniu”.⁴ Sporządza skrzynkę z papirusu, umieszcza w nim dziecko i zostawia w sitwii na brzegu rzeki (w. 3). Zapewne jednak nie bez wpływu matki „siostra jego (Miriam) stała z dala, aby wiedzieć, co się z nim stanie” (w. 4). Sama matka nie mogła stać blisko kosza, aby nie wzbudzać podejrzeń. Okazuje się więc, że Mojżesz nie był jedynie: miał siostrę ale i brata Aarona (Wj 15,21; Lb 12,1; 20,1)⁵. Sprawa dziecka zmienia się radykalnie za sprawą księżniczki egipskiej, córki faraona, która „zeszła ku rzece, aby się wykąpać” (w. 5). Praktykę wychodzenia nad Nil może potwierdzać Wj 7,15: „Idź do faraona rano, gdy wyjdzie nad wodę, pośpiesz mu na spotkanie na brzeg Nilu”. Zobaczywszy

³ Por. M. Dziadosz, *Biblijny kontekst tradycji o narodzinach Mojżesza (Wj 1,8-2,10)*, CT 76 /2006/ z. 2, s. 51-77.

⁴ J. Lemański, *Pięcioksiąg dzisiaj*, Kielce 2002, s. 258.

⁵ Zob. „Słownik wiedzy biblijnej, Warszawa 1999, s. 520; P. Cz. Bosak, *Kobiety w Biblii. Słownik - konkordancja*, Poznań 1995, s. 145-147.

skrzynkę wśród sitowia, księżniczka poprosiła służącą, aby jej przyniosła dziecko. Księżniczka знаła zapewne nakaz faraona, aby zabijać wszystkich narodzonych chłopców izraelskich (Wj 1,22) i dlatego domyśliła się, że „jest on spośród dzieci Hebrajczyków” (w. 6). Od tego momentu zaczyna się rola siostry Mojżesza,⁶ która proponuje córce faraona znalezienie karmicielki dziecka „spośród kobiet Hebrajczyków” (w. 7). Dziwi fakt, że dziewczyna izraelska mogła tak łatwo zbliżyć się do księżniczki; jest to zapewne motyw literacki dla stworzenia scenerii dla opowiadania. Uzyskawszy zgodę córki faraona, Miriam zawołała matkę dziecka (w. 8), która na polecenie księżniczki ma dziecko wychować dla niej: „Wykarm je dla mnie” (w. 9). Dziecko formalnie należy już do córki faraona, dlatego gdy podrosło, „matka zaprowadziła je do córki faraona i był dla niej jak syn” (w. 10a). Córce faraona prześladowającego Izraelitów zawdzięcza Mojżesz nie tylko to, że został „uratowany z wody” (Wj 2,1-10), lecz także to, że otrzymał wychowanie, które go dobrze przygotowało do przyszłej roli przywódcy narodu (Dz 7,21n.). Dopiero teraz, na dworze faraona, chłopczyk zostaje nazwany imieniem „Mojżesz” - w tradycji hebrajskiej imię nadawano dziecku natychmiast po urodzeniu (Rdz 16,11,15; 29,32-30,24; 35,18; Wj 2,22; Sdz 13,24; 1 Sm 1,20; 2 Sm 12,24; Iz 7,14; Oz 1,3.6)⁷.

Tekst biblijny nie opisuje szczegółowo pobytu Mojżesza na dworze faraona, jego dorastania i roli, jaką tam spełniał, wzmiankuje jedynie jego przygodę z zabiciem Egipcjanina i ucieczkę do kraju Madianitów (Wj 2,11-15). Tutaj Mojżesz poślubia Seforę, córkę madianckiego kapłana Renuela, która rodzi Mojżeszowi syna o imieniu Gersom.⁸ Teksty biblijne różnie podają imię teścia Mojżesza: raz jest to Renuel (Wj 2,18), innym razem Jetro (Wj 3,1), jeszcze innym razem Jeter (Wj 4,18) czy Chobab (Sdz 4,11). Biblia wspomina też o pochodzeniu żony Mojżesza z kręgu Kustyów, przeciw czemu protestowali Miriam i Aaron (Lb 12,1). Nie wiadomo, czy chodzi o Seforę (Wj 2,21) czy też o inną żonę Mojżesza.

W kraju Madianitów ma miejsce początek misji Mojżesza. Pasąc owce jego teścia, Mojżesz dotarł aż do „góry Bożej Horeb” (3,1). Horeb jest na-

⁶ Jest ona określona terminem: ha almah; termin ten określa dziewicę, ale także - tak jak w tym tekście - młodą dziewczynę.

⁷ Tekst wyjaśnia sens imienia „Mojżesz”: „Bo wydobyłam go z wody”, (w. 10b: hebr. moszeh - ocalony z wody”).

⁸ Drugiego syna Mojżesza, Eliezera, wymienia Wj 18,4 i 1Krn 23,15.

zwany „górami Bożą” ze względu na późniejsze objawienie (Wj 16,1 ; 19,11) i oznacza prawdopodobnie pasmo gór, a Synaj - to jeden ze szczytów tego pasma. „Wtedy ukazał mu się anioł Jahwe w płomieniu ognia ze środka krzewu” (Wj 3,2). Anioł Jahwe to symbol obecności samego Boga, którego Mojżesz za chwilę usłyszy. Ogień, który przykuwa uwagę Mojżesza – ponieważ płonie, ale się nie spala (3,3) - symbolizuje teofanię (Wj 19; Ps 18)⁹ Wtedy „ze środka krzewu Mojżesz słyszy skierowane do niego wezwwanie, które jest klasyczną formą powołania: Bóg dwukrotnie wymienia jego imię, a Mojżesz odpowiada: „Oto jestem” (3,4). Obecność Boga sprawia, że Mojżesz otrzymuje zakaz zbliżania się i nakaz zdjęcia obuwia, „gdyż miejsce, na którym stoisz jest ziemią świętą” (3,5). Świętość ziemi nie jest jej własnym przymiotem, lecz następstwem objawienia się Boga. Bóg objawia się Mojżeszowi w podwójnej formule: „Ja jestem Bogiem twego ojca”, ale zarazem też „Bogiem Abrahama, Izaaka i Bogiem Jakuba” (3,6). Jest więc Bogiem nieustannie obecnym wśród swego ludu, szczególnie wtedy, gdy lud ten cierpi udręki. Tak jest i teraz gdy lud Izraela cierpi prześladowania: „Dosyć napatrzyłem się na udrękę ludu mego w Egipcie” (3,7).¹⁰ „Bóg „zniża się” do konkretnej sytuacji egzystencjalnej człowieka, w tym wypadku do sytuacji ludu wybranego i postanawia wyprowadzić go z tej ziemi, ziemi udręki, do „ziemi żyznej i przestronnej, do ziemi, która opływa w mleko i miód” (3,8-9). Wyrażenie przysłowiowe: „ziemia mlekiem i miodem płynąca” (por. Wj 13,5; Kpł 20,24; Lb 13,28) to ziemia zasobna w pastwiska dla bydła i kwietne łąki pełne pszczół. Określenie to pochodzi od nomadów z pustyni, którzy uważają mleko i miód za najwykwintniejszy pokarm.

Bóg powołuje Mojżesza, by w Jego imieniu podjął się misji wyprowadzenia Izraela z Egiptu: „Oto posyłam ciebie do faraona i wyprowadź lud mój, Izraela, z Egiptu” (3,10).

Mojżesz staje się w ten sposób „wysłannikiem” Boga, podobnie jak później w historii Izraela, staną się nimi prorocy izraelscy (zob. Sdz 6,14; Iz 6,8; Jr 1,7). Podczas wypełniania swej misji Mojżesz od samego początku napo-

⁹ Być może krzak gorejący jako symbol świętego świecznika (menora) w świątyni przypomina o obecności Jahwe wśród swego ludu. Zob. N. Wyatt, *The Significance of Burnings* Bush, VT 36 /1986/, s. 361-364.

¹⁰ D. Dziadosz, *Relacja o powołaniu Mojżesza jako trudny i ważny tekst Starego Testamentu*, „Teologia i Człowiek” 3 /2005/ z. 5, s. 55-77.

tyka wiele trudności. Przede wszystkim stanął wobec nieprzejednanej postawy faraona (Wj 5,1-5), który nie chce się zgodzić na uwolnienie Izraela. Oprócz oporu faraona Mojżesz napotyka także obojętność swoich rodaków: „Mojżesz oznajmił te słowa Izraelitom, ale nie chcieli ich słuchać z powodu udręki ducha i z powodu ciężkich robót” (Wj 6,9). Mojżesz otrzymuje zadanie, które wydaje się niemożliwe do zrealizowania. Jest więc zrozumiałe, że podejmuje się tej misji nie bez wahania: „Kimże ja jestem?” - bym mógł dokonać tego dzieła? Coś podobnego możemy zauważyć w opisach powołania innych wielkich ludzi Starego Testamentu (Izajasz: rozdział 6, Jeremiasz: rozdział 1, Ezechiel: rozdział 1-2). W odpowiedzi Mojżesz usłyszy słowa: „Ponieważ ja jestem z tobą”, ponieważ „ja cię posłałem” (3,11-12). Mojżesz decyduje się iść do Egiptu, ale ma trudność: jak ma przedstawić swoim rodakom posyłającego go Boga, jakie jest imię tego Boga? (3,13). Następuje samoprezentacja Boga: „Jestem, który jestem”: ehjeh aszer ehjeh (3,14-15). Formuła ta wyraża nieustanną obecność Boga: „Jestem Tym, który jest”, „Tym, który zawsze jest” chodzi o odwieczne istnienie, ale też o stałą, nieustanną zbawczą obecność w życiu każdego człowieka i w historii ludzkości.¹¹ Patriarchom Bóg objawił się pod imieniem El - Szaddaj, Bóg wszechmocny (Rdz 17,1), teraz daje poznać drugie swoje imię, które Izraelitom będzie przypominać, kim jest ich Bóg.¹²

Teofania, jaką przeżył Mojżesz, jest potwierdzeniem prawdziwości jego powołania, ale mimo to nie usuwa ona wątpliwości Mojżesza. Jego rodacy mogą nie uwierzyć w prawdziwość jego powołania (Wj 4,1), zaś on sam czuje, że „nie jest wymowny”, że „zesztywniał mu język” (Wj 4,10). Mojżesz prosi więc Boga: „Wybacz Panie, ale pošlij kogoś innego” (Wj 4,13). W końcu przekonany tym, że Aaron będzie mu towarzyszył, wyrusza do Egiptu, Plagi egipskie, i cudowne wydarzenia nad Morzem Czerwonym objawiły wszechmoc Boga i pozwoliły Izraelitom uwierzyć w pomoc Boga i wyjść

¹¹ J. Paściak, Imię Boże Jahwe, w: J. Chmiel, T. Matras /red./, „Studium Scripturae Anima Theologiae”, Kraków 1990, s. 225-235; A. Bartoszek, Jahwe w Izraelu, „Communio” 14/1994/ z.1, s. 36-48; L. Stachowiak, Jahwe, „Encyklopedia Katolicka”, Lublin 1997, T. VII, s. 681-682.

¹² Cztery spółgłoski jhwh należy czytać: Jahwe. Jest to forma czasownikowa impf. od hawah = być, istnieć. Żydzi po Chrystusie w spółgłoski jhwh wpisywali samogłoski słowa Adonaj (= Pan) przypominając w ten sposób, aby czytelnik nie wymawiał Imienia Bożego, lecz zastępował je słowem Adonaj (LXX tłumaczy więc: Kyrios = Pan).

z Egiptu (Wj 11-15,21). Mojżesz prowadził ocalonych rodaków przez pustynię, a nadzwyczajne wydarzenia w czasie wędrówki (przepiórki, manna, wyprowadzenie wody ze skały, wąż miedziany) utwierdziły przywództwo Mojżesza.

Zbliżył się istotny moment powołania ludu Bożego: dotarli do góry Synaj (Wj 16-19), gdzie Jahwe uczynił z nich lud przymierza za pośrednictwem przekazanego mu Prawa (Wj 20 ; Pwt 26).¹³ Ale zanim to nastąpiło okazało się, że lud zdążył zapomnieć o przysiędze złożonej dla Jahwe: „Uczynimy wszystko, co Jahwe nakazał” (Wj 19,8). „Wszystkie słowa, jakie powiedział Jahwe, wypełnimy” (Wj 24,3). Gdy zdawało im się, że Mojżesz - długo przebywający na górze - być może ich opuścił, proszą Aarona, by sporządził im złotego cielca (Wj 32,1-6)¹⁴. Wprawdzie Aaron zapowiada: „Jutro będzie uroczyść ku czci Jahwe” (Wj 32,5), ale ma być ona obchodzona wobec wizerunku złotego cielca. Na gniew Boga, który postanawia zniszczyć niewierny lud, Mojżesz odpowiada: „Dlaczego, Jahwe, płonie gniew Twój przeciw ludowi twemu, który wyprowadziłeś z ziemi egipskiej wielką mocą i silną ręką? Czemu to mają mówić Egipcjanie: w złym zamiarze wyprowadził ich, chcąc ich wygubić w górach i wygładzić z powierzchni ziemi. Odwróć zapalczywość Twego gniewu i zaniechaj zła, jakie chcesz zesłać na Twój lud” (Wj 32,11-12). Z podobną interwencją Mojżesza spotykamy się jeszcze kilkakrotnie (Lb 11, 12-15; 14,11-13; Pwt 9,25-29). Na rozkaz Mojżesza złoty cielec został spalony: „Proch rozsypał w wodzie i kazał ją pić synom Izraela” (Pwt 32,20). Epizod ze złotym cielcem - pisze B. Maggioni - „wyraźnie ukazuje zakłopotanie Izraela wobec Boga, który niezmiennie zachowuje swoją niewidzialność i wolność (Wj 32). Lepszy byłby Bóg widzialny, którego można przenosić ze sobą tu i tam, wędrujący na czele ludu. To odwieczna pokusa człowieka, aby pochwycić obecność Boga i związać ją ze sobą”¹⁵.

Po zdarzeniach pod górą Synaj Izraelici podjęli dalszą wędrówkę przez pustynię, aż dotarli do stepów Moabu (Lb 10-36), gdzie Mojżesz otrzymał zakaz przekroczenia Jordanu z powodu niewierności Izraela (Pwt 1,37;

¹³ M. Filipiak, Mojżesz - pośrednik przymierza, HD 1 /1968/ 49-55.

¹⁴ Idola w postaci cielca łączy się zwykle z egipskim wyobrażeniem bóstwa Amon-Re przedstawianego często pod postacią byka.

¹⁵ B. Maggioni, Trudna wiara. Postacie Starego Testamentu, Kielce 2003, s. 48.

3,26; 4,21). Według innych tekstów również za własny, Mojżeszowy grzech zwątpienia „przy wodach Meriba pod Kadesz” (Pwt 32,50-52).

Nad Jordanem Mojżesz udzielił Izraelitom ostatnich pouczeń (Pwt 4,44; 17,18; 31,11.26; 32,46), które miały regulować ich życie w nowym kraju, w Kanaanie. Historię Mojżesza kończy jego pieśń („Hymn Mojżesza”: Pwt 32,1-43) opiewająca dzieje ludu wybranego: „Wypowiedział wszystkie słowa tej pieśni do uszu ludu” (Pwt 32,44). Po udzieleniu ludowi ostatnich błogosławieństw (Pwt 33), Mojżesz wstąpił na górę Nebo, aby z dała zobaczyć Ziemię Obiecaną i tam umarł (Pwt 34,1,5). Gdy prosił Boga, aby mógł doświadczyć radości wejścia ze swym ludem do Ziemi Obiecanej („Chciałbym przejść, aby zobaczyć tę piękną ziemię za Jordanem i te piękne góry i Liban”) - otrzymał odmowę brzmiącą prawie gniewnie : „Dość, nie mów mi o tym więcej” (Pwt 3,25-26). Scena ta „nie tyle oznacza karę, co raczej obraz ludzkiej egzystencji, także (i przede wszystkim) ludzi -Bożych. Człowiek umiera niedopełniony, gdyż dopełnienie znajduje się zawsze gdzie indziej”.¹⁶

W niebie, jak informuje nas Apokalipsa, wszyscy będą opiewali śpiewali „pieśń Mojżesza, Sługi Bożego i pieśń Baranka” (Ap 15,3; por. Wj 15).

II. Mojżesz jako postać historyczna

Historyczność Mojżesza nie jest podważana, choć mowa o nim jest tylko w Biblii. Stąd trudno odtworzyć dokładnie jego postać historyczną ukrytą pod warstwami przekazów biblijnych. W tradycjach biblijnych ukazywany jest bowiem zróżnicowany obraz tej postaci. Tradycja jahwistyczna akcentuje interwencje Boga przy wyjściu z Egiptu i w czasie wędrówki przez pustynię (Księga Wyjścia). Tradycja deuteronomiczna przedstawia Mojżesza jako proroka (Księga Liczb). Tradycja deuteronomistyczna przedstawia rolę Mojżesza jako pośrednika między Bogiem i narodem wybranym (Pwt 9,18-20). Tradycja kapłańska z kolei uwypukla jego kontakty z Bogiem (Księgi: Wyjścia, Liczb, Powtórzonego Prawa).¹⁷ Celem tych tradycji nie było „pisanie” biografii Mojżesza (w dzisiejszym rozumieniu tego słowa), lecz sławienie wielkich dzieł Boga, które działy się „wokół” Mojżesza. Tak więc można powiedzieć, że Mojżesz w Biblii to bardziej produkt teologii niż historii, możemy więc mówić nie tyle o biografii historycznej, ile biografii duchowej, re-

¹⁶ B. Maggioni, *Trudna wiara*, dz. cyt., s. 53.

¹⁷ H. Langhammer, *Słownik Biblijny*, Katowice 1982, s. 105.

ligijnej (sacred biography). Mojżesz - tak jak jest opisany w Pięcioksięgu - to raczej religijny ideał bohatera, z obrazu którego wykluczono ludzkie słabości. Na taki właśnie obraz Mojżesza, postaci historycznej, ale opisanej jako niemal mityczny ideał bohatera wskazują tytuły, jakie przypisują mu tradycje biblijne. Oto te tytuły: Sługa Jahwe (Wj 14,31; Lb 12,7.8; Pwt 34,5; 2 Krl 21,8; Ps 105,26), mąż Boży (Pwt 33,1; 1 Krn 23,14; Ps 90,1), człowiek, który „wyprowadził nas z ziemi egipskiej” (Wj 32,1.23), prorok (Pwt 18,15.18; 34,10; Oz 12,13; Mdr 11,1), wybraniec Boży (Ps 106,2), sędzia i prawodawca (Wj 18,13-27; Kpł 24,10-23; Lb 9,1-14; 15, 32-36; Ba 2,28). Określenia te wskazują na Mojżesza z jednej strony jako wybranca Bożego i proroka (wymiar religijny), a z drugiej strony jako wyzwolicieła swoich rodaków z niewoli egipskiej (wymiar historyczny). Trudno precyzyjnie oddzielić te dwa wymiary mieszczące się w opisie jednej osoby, ale nie wolno tego wymiaru historycznego odrzucać jako zmyślony twór literacki. Mojżesz jest postacią historyczną. Z biblijnych tekstów - pisze W. Chrostowski - „wyłania się obraz człowieka o kontrowersyjnym charakterze i dramatycznych losach. Obok relacji o fascynacji jego osobą, pojawiają się opisy sprzeciwu i buntów zwróconych wprost przeciwko niemu, a także jego walki wewnętrznej. Takiej postaci nie sposób wymyślić. Mojżesz istniał, a jego życie musiało obfitować w niezwykle wydarzenia”¹⁸. W opowiadaniach o Mojżeszu jesteśmy zdani wyłącznie na Pismo święte i nie ma innych możliwości zweryfikowania tej opowieści. Nie ma jednak też powodów, dla których należałoby ją odrzucić. Nie ma też wątpliwości, że grupy ludności żydowskiej przebywały w Egipcie.¹⁹ W źródłach egipskich nie znajdujemy potwierdzonych wiadomości o jakimś masowym eksodusie Izraelitów z ich kraju, nie można jednak wykluczyć, że pojedyncze, mniejsze lub większe grupy ludności izraelskiej wychodziły z Egiptu w różnych okresach. Różne szczegóły podane w Księdze Wyjścia o masowym eksodusie niewątpliwie nie odpowiadają prawdzie historycznej. Przesadzone są dane liczbowe: „I wyruszyli synowie Izraela w liczbie około sześciuset tysięcy mężów pieszych, prócz dzieci” (Wj 12,37). Izrael musiałby wtedy liczyć około dwóch milionów ludności, co jest oczywiście przesadzone zważywszy, że cały Egipt w tej epoce liczył około pięć do sześciu milionów. Tak samo relacja o tym, że „Powracające

¹⁸ W. Chrostowski, *Bohaterowie wiary Starego Testamentu*, Warszawa 1992, s. 29.

¹⁹ Z wielkim prawdopodobieństwem można przyjąć czas życia Mojżesza w Egipcie na wiek XIII przed Chr.

fale zatopiły rydwany i jeźdźców całego wojska egipskiego” (Wj 14,28) nie odpowiada prawdzie historycznej. Potwierdzają to zawarte w opisie biblijnym wskazówki geograficzne, które raz sugerują podróż na wschód (Wj 13,17-18), innym zaś razem na północ (Wj 14,2). Prawdopodobnie chodzi o dwa opowiadania o dwóch wyjściach z Egiptu: wyjście-wygnanie (Wj 6,16) około XVI w. przed Chr. (na północ) i wyjście-ucieczka (Wj 14,5a) pod wodzą Mojżesza około XIII wieku przed Chr. (na południe).²⁰ Z wielkim prawdopodobieństwem można przyjąć czas życia Mojżesza właśnie na wiek XIII przed Chr. Seti I byłby faraonem prześladowcą, a Ramzes II faraonem wyjścia.²¹ Za historycznością Mojżesza przemawia zarówno tradycja biblijna, jak i tradycja judaistyczna. W judaizmie wielką popularność Mojżesza tłumaczy centralne miejsce „Prawa Mojżeszowego” w gminie żydowskiej po wygnaniu. W mesjańskich oczekiwaniach Izraela modlono się o „proroka podobnego do Mojżesza”. Oczekiwania te obecne są także w Nowym Testamencie. ²² Dzieje Apostolskie kreśląc dzieje Mojżesza (7,17-43) podkreślają, że był „wyształcony we wszystkich naukach egipskich i potężny w słowie i w czynie” (Dz 7,22) i że „Mojżesz powiedział do potomków Izraela: Proroka jak ja wzbudzi wam Bóg spośród braci waszych” (Dz 7,3). W ewangeliami synoptycznych mamy opis Chrystusa przemienionego na górze Tabor w środku między Mojżeszem a Eliaszem (Mt 17,3-4; Mk 9,4-5; Łk 9,30-33). Mojżesz to pośrednik Prawa, które Jezus Chrystus przyszedł wypełniać (Mt 5,21-48), prorok zapowiadający Chrystusa (Łk 24,27-44). Uleczonemu trędowatemu Chrystus powiedział: „Idź, ukaż się kapłanom i złóż ofiarę, którą przepisał Mojżesz na świadectwa dla nic” (Mt 8,4). W przypowieści o bogaczu i Łazarzu, cierpiącemu męki bogaczowi, który chciał przetrzec swoich pięciu braci przed złym postępowaniem, Chrystus powie: „Mają Mojżesza i proroków, niech ich słuchają” (Łk 16,29). Innym razem do swoich słuchaczy Jezus skierował te słowa: „Na katedrze Mojżesza zasiedli uczeni w Piśmie i faryzeusze. Czyńcie więc i zachowujcie wszystko, co wam polecą, lecz uczynków ich nie naśladowcie. Mówią bowiem, ale sami nie czynią” (Mt 23,1-3). Dwom uczniom idącym do Emaus

²⁰ J. Lemański, *Pięcioksiąg dzisiaj*, dz. cyt., s. 254.

²¹ Opowiada się za taką koncepcją M. Peter, *Mojżesz*, w: Z. Pawlak /red./, *Katolicyzm A - Z*, Poznań 1989, s. 280.

²² T. Jelonek, *Postać Mojżesza w Nowym Testamencie* RBL 26 /1973/ 107-110; zob. też E. Fleg, *Mojżesz w opowieściach mędrców*, Lublin 1994.

Chrystus powie: „Musi się wypełnić wszystko, co napisane jest o Mnie w Prawie Mojżeszowym, u Proroków i w Psalmach” (Łk 24,44). W Ewangelii Jana oskarżycielem Żydów przed Bogiem nie będzie Chrystus, ale jego prorok Mojżesz: „Nie mniemajcie jednak, że to Ja was oskarżę przed Ojcem. Waszym oskarżycielem będzie Mojżesz, w którym wy pokładacie nadzieję” (J 5,45). Typiczny charakter Mojżesza szczególnie silnie podkreślony jest w Liście do Hebrajczyków. Mojżesz, najwierniejszy Bogu w całym domu izraelskim jest typem Chrystusa, twórcy nowego domu Bożego (Hbr 3,1-6). Wędrowka Izraelitów pod wodzą Mojżesza do Kanaanu jest figurą chrześcijan, zdążających pod wodzą Chrystusa do miejsca odpoczynku u Boga (Hbr 3,7-19).²³ Cierpienia Mojżesza symbolizują cierpienia Chrystusa. „Przez wiarę Mojżesz gdy dorósł, odmówił nazywania się synem córki faraona, wołał raczej cierpieć z ludem Bożym, niż używać p przemieszanych rozkoszy grzechu. Uważał bowiem za większe bogactwo znoszenie zniewag dla Chrystusa niż wszystkie skarby Egiptu, gdyż patrzył na zapłatę” (Hbr 11,24- 26).

Późniejszy judaizm ubogacił opowiadania biblijne o Mojżeszu, jak na to wskazuje literatura rabinistyczna i apokaliptyczna. Józef Flawiusz w swoim dziele „Contra Apionem” analizując postać Mojżesza pisze, że Mojżesz przewyższa największych mędrców greckich: Pitagorasa, Anaksagorasa, Platona i stoików (Contra Apionem II,16,§ 168). Rabbi Berekiach wymienia różne wydarzenia z życia Mojżesza (wyprowadzenie rodaków z Egiptu, cudowna manna, wyprowadzenie wody ze skały), które, jego zdaniem, wystąpiły też w życiu Jezusa.²⁴ Najwcześniejszy tekst rabinacki zawierający typologię Mojżesz - Jezus jest przypisywany Rabiemu Akibie.²⁵

III. Mojżesz a Jezus w Ewangelii świętego Jana

Mojżesz pojawia się w Ewangelii świętego Jana w formie typologii: Mojżesz - Jezus. Ewangelista w wielu swoich tekstach wykazuje, że to, co w Starym Testamencie, w opowiadaniach o Mojżeszu było figurą Mesjasza,

²³ S. Łach, List do Hebrajczyków, Poznań 1959, s. 336-339; J. Szłaga, Nowość przymierza Chrystusowego według Listu do Hebrajczyków, Lublin 1979. J. Łach, Chrystus - Pośrednik Nowego Przymierza (Hbr 1, 1- 4), STV 26 /1988/ z.1, s. 205-220.

²⁴ Qoheleth Rabba 1,8; podają za: R. Bloch, Quelques aspects de la figure de Moïse dans la tradition rabbinique, w: Moïse l' homme de l' alliance, Paris 1955, s. 157.

²⁵ Tanchuma Ekeb 7; J. Jeremias, Moyses, TWNT IV 865.

wypełniło się w osobie Jezusa Chrystusa.²⁶ Dzieło dokonane przez Jezusa Chrystusa a autor Ewangelii świętego Jana przedstawia jako dzieło nowego wyjścia²⁷, a Jego samego jako nowego Mojżesza. Księga Wyjścia ukazuje, że Mojżesz był dopuszczony do wyjątkowej zażyłości z Bogiem. W Namiocie Spotkania²⁸ Jahwe rozmawiał z Mojżeszem twarzą w twarz, jak się rozmawia z przyjacielem” (Wj 33,11 a). Gdy jednak Mojżesz prosił: „Spraw ,abym ujrzał Twoją chwałę” (Wj 33,18), Jahwe odpowiada: „Nie będziesz mógł oglądać mojego oblicza” (Wj 33,20.22-23). Mojżeszowi Bóg objawił tylko swoją chwałę. Natomiast gdy pisze, że Jezus mówi to, co widział (J 3,31-32), jego intencją było przeciwstawienie dwóch pośredników przymierza: ten, który Boga nie widział, mógł przekazać tylko naukę otrzymaną; ten natomiast, który jest na łonie Ojca (J 1,18b) może mówić to, co widział: „Kto przychodzi z wysoka, ten wszystkich przewyższa, a kto z ziemi pochodzi, ziemskim jest i ziemskie mówi rzeczy. A kto przychodzi z nieba, nad wszystkimi jest. Daje On świadectwo o tym, co widział i słyszał” (J 3,3132a). Jezus, który przychodzi z wysoka (another) przez wcielenie, przewyższa swym pochodzeniem wszystkich, a o sprawach Bożych mówi jako własnych.

Mojżeszowi Bóg objawił swoje imię,²⁹ aby je przekazał następnym pokoleniom: „Ja jestem Jahwe, twój Bóg” (Wj 20,2). „Jahwe” to jest imię moje na wieki i to nazwa moja w najdalsze pokolenia” (Wj 3,15b). W Ewangelii świętego Jana formuła „Ja jestem” niewątpliwie nawiązuje do Starego Testamentu i wyraża specjalne relacje Ojca i Syna. Chrystus oświadcza Żydom: „Jeśli nie uwierzycie, że Ja jestem, zaiste pomrzecie w grzechach waszych” (J 8, 24b). „Gdy podwyższycie Syna Człowieczego, wtedy po-

²⁶ R. Krawczyk, Typy Chrystusa w Starym Testamencie, „Studia Warmińskie” LX /2003/, s. 9-11.

²⁷ Pierwszo wyjście - wyjście z Egiptu oznacza narodziny ludu Bożego; wyprowadziwszy swój lud z niewoli egipskiej, Bóg ocali go w kolejnych niebezpieczeństwach ze strony Asyrii czy Babilonii. Nowe wyjście - to uwolnienie ludu Bożego od grzechu dokonane przez Chrystusa („Tyś, Jahwe, ojcem naszym, „odkupiciel nasz”, to Twoje imię odwieczne”: Iz 63,16).

²⁸ H. Filipiak, Arka Przymierza i Namiot Spotkania - najstarsza świątynia Starego Testamentu, w: „Poznańskie Studia Teologiczne” 1 /1972/, s. 211-220.

²⁹ U ludzi starożytności imię nie było jakimś określeniem konwencjonalnym, lecz oznaczało rolę, jaką dany był lub człowiek odgrywał we wszechświecie. Dlatego „wzywać imienia Bożego” to oddawać cześć Bogu i modlić się do Niego. Zakaz wzywania imienia bożego (Wj 20,7; Pwt 5,11) to zakaz posługiwania się Bogiem do swoich własnych celów.

znacie, że Ja jestem” (J 8, 28a). Słowa te wskazują na wyjątkowość postaci Jezusa: to, co Mojżeszowi zostało objawione o Bogu, Chrystus odnosi do siebie; Mojżesz otrzymał tylko objawienie imienia Bożego, zaś Jezus sam posiadał to imię, jest Tym, co to imię oznacza: „Wszystko bowiem moje, jest Twoje, a Twoje jest moje” (J 17, 10).

Tradycja i teologia żydowska powoływała się na Mojżesza jako dawcę Prawa. Prawo to w nauczaniu żydowskich uczonych było kompletne, bo zawierało pełnię Bożych słów dla ludzi i ostateczne, bo nie zmienne, nie podlegające uzupełnieniom; można je było tylko interpretować i wyjaśniać w konkretnych sytuacjach, co czynili uczeni w Piśmie i prorocy (Jr 31,31; Ez 36,26-27). Chrystus ogłasza, że przynosi nowe prawo: „Przykazanie nowe daję wam, abyście się wzajemnie miłowali, jak Ja was umiłowalem” (J 13,34). W swoim nauczaniu Chrystus powołuje się nie na Prawo Mojżesza, ale na naukę Ojca: „Ojciec, który mnie posłał, On mi nakazał, co mam mówić i głosić” (J 12,49b). Prawo Mojżeszowe nakazywało ukamienować cudzołożnicę (Kpł 20,10; Pwt 22,22), Jezus zaś do cudzołożnicy kieruje słowa: „I ja ciebie nie potępiam. Idź, a od tej chwili już nie grzesz” (J 8,11). Należy odróżniać Prawo Mojżeszowe od Prawa Chrystusowego przede wszystkim w aspekcie „dawcy”. „Podczas gdy za pośrednictwem Mojżesza (Ga 3,19), swego wiernego sługi (Hbr 3,5), Bóg dał Prawo tylko ludowi izraelskiemu, to przez Chrystusa Jezusa (1 Tm 2,4nn), Syna swego (Hbr 3,6), zbawia wszystkich ludzi. Prawo zostało dane ludowi izraelskiemu przez Mojżesza, natomiast łaska i prawda przysły przez Jezusa Chrystusa (J 1,17). Ten paralelizm pomiędzy Mojżeszem a Jezusem ukazuje bardzo wyraźnie różnice dwóch Testamentów”³⁰.

Żydzi znali historię swoich przodków, którzy pożywali się na pustyni manną zesłaną im przez Boga.³¹ Powołując się na to zdarzenie żądają od Jezusa znaku - rozmnożenia chleba (J 6,30-31). Ewangelista uzasadnia, że Mojżesz zaufał Bogu, że „ześle chleb z nieba” dla głodujących, tymczasem Chrystus własną mocą rozmnożył chleb i ryby. „Zaprawdę powiadam wam, nie Mojżesz dał wam chleb z nieba, ale Ojciec mój daje wam chleb z nieba” (J 6,32). Manna nie była chlebem z nieba, a Mojżesz będąc czło-

³⁰ Mojżesz, „Słownik Teologii Biblijnej”, Poznań 1982, s. 504.

³¹ B. Poniży, Manna w tradycjach biblijnych, STV 26/1988/ z.1, s. 96-116; tenże, Manna zapowiedzią Eucharystii, RBL 49 /1990/ 49 /1990/, s. 73-85.

wiekami nie mógł dać takiego chleba. Prawdziwy chleb z nieba daje Bóg, który jest Ojcem Jezusa. Ten chleb zstępuje z nieba i daje życie każdemu, kto będzie łaknął. „Ja jestem chlebem życia. Kto przychodzi do mnie, nie będzie łaknął, a kto wierzy we Mnie, nigdy nie będzie pragnął” (J 6,35). Manna nie zabezpieczała przed śmiercią: „Ojcowie wasi pożywali mannę na pustyni i pomarli” (J 6,49), natomiast Jezus przynosi chleb Boży dający życie: Ten jest chleb Boży, który zstępuje z nieba i daje życie światu” (J 6,33). Tym chlebem niebieskim jest On sam: „Jam jest chleb żywy, który z nieba zstąpił” (J 6,51 a), to jest chleb, który daje życie wieczne: „Jeśli by kto pożywał tego chleba, żyć będzie na wieki. Chlebem, który Ja wam daję, jest ciało moje za życie świata (J 6,51b). Jest tu wyraźna aluzja do przyszłej męki Jezusa i podkreśla związek Eucharystii z ofiarą krzyżową. Manna dawała tylko życie cielesne („Ojcowie wasi Jedli mannę na pustyni i pomarli”) (J 6,49), zaś Chrystus daje chleb dający życie wieczne: „ Jam jest chleb życia” (J 6,35a).³²

Gdy na pustyni Izraelitom zabrakło wody, pod uderzeniem laski Mojżesza woda wytrysnęła cudownie ze skały (Wj 17,1-7; Lb 20,7-13). To zdarzenie posłużyło Jezusowi do wyrażenia prawdy o sobie. Wprawdzie woda jest tu symboliką Ducha świętego („A to mówił o Duchu, którego mieli otrzymać ci, co w niego uwierzyli” :J 7,37-39), ale skała, z której wypłynęła woda odnosi się do Chrystusa. Jednak w pewnym sensie również woda odnosi się do Chrystusa, bowiem zdarzenie o cudownym wypłynięciu wody ze skały ma swój odpowiednik w cudzie przemiany wody w wino w Kanie Galilejskiej (J 2,1-11).

Dzięki cudowi w Kanie „Jezus okazał swoją chwałę (J 2,11); wyrażenie to przypomina świetlisty obłok, który na pustyni prowadzi Izraelitów (Wj 40,36-33). Mojżesz był pośrednikiem między Izraelitami a Bogiem ukazującym się pod postacią obłoku, natomiast Jezus sam jest świetlistym obłokiem, światłością prowadzącą ludzi do zbawienia: „Jam jest światłość świata, kto idzie za mną nie chodzi w ciemnościach, lecz będzie miało światło życia” (J 8,12). Jezus jest „światłością (dla) świata, ponieważ przynosi światu objawienie Boże i zbawienie. Iść za Jezusem znaczy: wierzyć w Jezusa

³² Wydarzenia towarzyszące wyjściu Izraelitów z Egiptu miały wartość enuncjacyjną (1 Kor 10,11): „Stało się zaś to wszystko, by mogło posłużyć za przykład dla nas, abyśmy nie pożądali złego, tak jak oni pożądali” (1 Kor 10,6).

(por. J 12,46). Kto uwierzy, ten nie będzie żył w ciemności równoznacznej ze śmiercią, ale otrzyma światło, które jest równoznaczne z życiem (zob. J 1,4; 3,15-21; Ef 5,8).

Do królestwa Bożego może wejść tylko ten, kto się odrodzi z wody i z Ducha świętego: „Jeśli się ktoś nie narodzi z wody i z Ducha świętego, nie może wejść do Królestwa Bożego” (J 3,5). Nowe narodzenie jest koniecznym warunkiem do wejścia do Królestwa Bożego, jak bowiem człowiek przychodzi na świat w ciele przez narodziny fizyczne, tak też musi przyjść na świat duchowo, aby stać się dzieckiem Bożym. To odrodzenie stanowi istotny wymiar Nowego Przymierza, jakie przez swoją mękę i zmartwychwstanie zawarł Chrystus między Bogiem a człowiekiem. Trwanie w tym Nowym Przymierzu wymaga, aby kierować się w swoim życiu podstawowym przykazaniem tego przymierza: „Przykazanie nowe daję wam, abyście się wzajemnie miłowali tak, jak Ja was umiłowałem, żebyście i wy tak się wzajemnie miłowali. Po tym wszyscy poznają, żeście uczniami moimi, jeśli będziecie się wzajemnie miłowali” (J 13,34-35).³³ Przykazanie to Jezus przekazuje uczniom w kontekście ostatniej wieczerzy. W obliczu rozłąki („Dzieci moje, niedługo już pozostanę z wami” (J 13,33a), Jezus przekazuje apostołom swoją ostatnią wolę w formie przykazania wzajemnej miłości. To przykazanie zostało nazwane „nowym”, ponieważ otrzymało nowego ducha, nową skuteczność i nowy ideał: Jezusa. To prawo miłości ma być tak trwale obecne w życiu wierzących, że można powiedzieć, iż powinno być „wryte” Mojżesz, pośrednik starego przymierza, wrył prawo Boże na kamiennych tablicach, ale nie miał dość siły, aby je wypełniać. Chrystus, pośrednik - owego Przymierza, wrył prawo miłości - sam rdzeń Bożego Prawa - w sercach ludzkich i dał im moc, aby tym Prawem żyć.³⁴ Dzięki takiej miłości chrześcijanin trwa w zjednoczeniu ze swoim braćmi, ale i z Bogiem (1 J 4,7 - 5,4). Taka też była ostatnia modlitwa Jezusa: „Objawiłem im Twoje imię i nadal będę objawiał, aby miłość, którą Ty Mnie umiłowałeś, w nich była i ja w nich” (J 17,26).

Z analiz przeprowadzonych w niniejszym artykule wynika, że sama osoba Mojżesza, jak też fakty z jego życia „zapowiadały” historię Mesjasza.

³³ O Ewangelii według świętego Jana zob.: L. Stachowiak, *Ewangelia według św. Jana*, Poznań 1975.

³⁴ M. Filipiak, *Mojżesz a Jezus*, w: F. Gryglewicz /red./, *Egzegeza Ewangelii według świętego Jana*, Lublin 1976, s. 64.

Taką rolę Mojżesza zapowiadają Ewangelie, Dzieje Apostolskie, a zwłaszcza List do Hebrajczyków. Ta starotestamentalna zapowiedź Mesjasza za pośrednictwem Mojżesza, w Ewangelii świętego Jana ma jednak nie tyle sens typiczny, ile antytetyczny. Sens typiczny opiera się na osobach, przedmiotach lub wydarzeniach opisanych w Starym Testamencie, które w perspektywie prorockiej wskazują określoną rzeczywistość w Nowym Testamencie. Natomiast o sensie autentycznym możemy mówić wtedy, gdy Stary Testament zapowiada jakąś religijną rzeczywistość (fakty, zdarzenia, osoby), która w Nowym Testamencie ma wymiar odmienny, pełniejszy, bogatszy. Chodzi nie tyle o podobieństwo, ile przeciwstawienie. Jak napisał J. Jeremias: „W Mojżeszu i Chrystusie mamy dwóch Bożych wysłańców Starego i Nowego Przymierza związanych ze sobą przez ten sam los odrzucenia, ale też przeciwstawiających się sobie przez Prawo i Ewangelie”³⁵.

---

³⁵ Cytuję za: M. Filipiak, Mojżesz a Jezus, art. cyt., s. 64.

SPIS TREŚCI

Stolica Apostolska

- Dokument przygotowawczy Synodu Biskupów 2014
wraz z kwestionariuszem 521
- Kondolencje Ojca Świętego po śmierci Marianny Popiełuszko 531

Episkopat Polski

- List pasterski Episkopatu Polski na Adwent 2013 532
- List przewodniczącego Episkopatu Polski do abp. Szewczuka 536
- Oświadczenie ws. profanacji Krzyża 537
- Apel przewodniczącego KEP ws. pomocy dla ofiar tajfunu na Filipinach 538
- Komunikat ze spotkania komisji wspólnej przedstawicieli rządu
Rzeczypospolitej Polskiej i Konferencji Episkopatu Polski 539
- List otwarty bp. Wiesława Meringa do dyrektora Centrum Sztuki
Współczesnej w Warszawie 541
- Dzień solidarności z Kościołem prześladowanym 542

Biskup Siedlecki

- Apel o pomoc poszkodowanym po przejściu tajfunu na Filipinach (2013) ... 544

Komunikaty Kurii

- Zakończenie Roku Wiary w Diecezji Siedleckiej 545
- Spotkanie Duszpasterstwa Rodzin 546
- Dzień skupienia nadzwyczajnych szafarzy Komunii Świętej 546
- Program duszpasterski Kościoła Katolickiego w Polsce
w Diecezji Siedleckiej 547
- „Cz@T ze Słowem”. Trzyletni program duchowego przygotowania
młodzieży do ŚDM w Krakowie 548
- Adwentowy dzień wspólnoty moderatorów i odpowiedzialnych 550
- Zmiany wśród duchowieństwa 551

Dodatek

- Ks. Roman Krawczyk - *Mojżesz w historii zbawienia* 553

ISSN 1230-7165

Wydawca:
Wydawnictwo Diecezji Siedleckiej

Unitas

08-110 Siedlce, ul. Szkolna 22
tel. 502 574 004

e-mail: wiadomosci@wydawnictwo-unitas.pl

Nakład: 1000 egz.

Redaktor naczelny: ks. dr Marek Paluszkiewicz
Numer zatwierdził: ks. mgr lic. Jan Babik, kanclerz